Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 1-нээ гарана | № 157 (17580) | 1987 оной июлиин 8, среда | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси

ДАРААА ШЭГЛЭЛНАЙ: ХУРДАДХАЛГА, ДЕМОКРАТИЕ ХҮГЖӨӨЛГЭ

Эндэ тодорхой һайн хубилалтануудай болоһые худалдаа наймаанай талаар худэлмэриин үрэ дүнгүудые шэнжэлгэ элирхэйлэн харуулна гэжэ элидхэлшэ мэдэгдэнэ. 1986 ондо рознично эд бараанай эрьесын ургалта (архи худелдалые оруулангүйгөөр) 7,1 процент болоо, тэрэнэй байгуулламжа һайжаруулагдаа, эдеэ хоолдо хабааг эд бараанай хубита хахадһаа үлүүниинь болоһон байна. Архи худалдалга гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүгээр хороогдоо.

Партиин захяа заабаринуудтай зохилдуулан, хүдөө нютагта эд бараанай эрьесэ хурдан түргэнөөр хүргөөгдэжэ байна. Худалдаа наймаанай түрүү түхэл шэнжэнүүд, онол арганууд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ, худалдаа наймаанай сеть мэргэжүүлэгдэжэ, томодхогдожо байна. Энэ һалбариие оньһон техникээр хангалга зарим тэды һайжаруулагдаа.

Гэхэтэй хамта республикын совет болон ажахын зургаанууд хүн зониие худалдаа наймаанай талаар хангалгые эрид һайжаруулжа шадаагүй байһаар гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Орёо хүшэр эрхэ байдалда һалбариин хүргөөгдэжэ байһаниинь элитэ. Хүн зоной элдэб эсын юумэ худалдажа абаха арга шадабаритай байхадань, олон янзын эд бараан, эдлэл хэрэгсэлнүүд дуталдана бшуу. Энэ дутагдалые мүнөө дээрээ усадхан зайсуулжа үрдеэгүй байһаар. Энэ түсэбтэ табан жэлэй жэл хахадай хугасаа соо рознично эд бараанай эрьесын ниитэ хэмжээн 11 миллиард түхэригөөр дүүргэгдэбэгүй.

Худалдаанда гаргагдаһан олохон эд бараан муу шанартай байна, хүдөө нютагта худалдаа наймаан һулаар хүргөөгдэнэ, хүн зониие хангалга ахир тулюур хэмжээндэ байна, наймаашад хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ хайша хэрэгээр, һали-буляар хандана, ниитын эдеэ хоолой албанай худэлмэри үшөөл хангалтагүй байна. Эдэ бүгдэ худалдаа наймаанай эмхидхэлдэ горитой хубилалтануудые хэхэ эрилтэ табина, тэрэ совет хүнүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд хангаха талаар шэглүүлэгдэхэ ёһотой. РСФСР-эй Худалдаа наймаанай министерство (В. П. Шиманский), Роспотребсоюз (В. Ф. Ермаков), нютагуудай худалдаа наймаанай органууд худалдаа наймаа эмхидхэлгые һайжаруулха хэрэгые хангалтагүйгөөр эрхилнэ. Хүн зоной эрилтэнүүд шэнжэлэгдэнэгүй, худалдаа наймаанай эмхинүүдһээ абтаһан захилнууд хододоо бүтэмжэтэй һайнаар хараада абтанагүй. Худалдаа наймаанай албан зургаануудта, эмхинүүдтэ, районуудта эд бараанай, эдлэл хэрэгсэлнүүдэй нөөсэнүүдые таарамжатай зохидоор хубаарилгада ёһотой анхарал хандуулагданагүй, зарим газарта энэ тэрэ эд бараанай дуталдажа байхадань, ондоо тээ хэтэрмэ үлүү ехээр хэбтэхэ ушаршье тохёолдоно.

Наймаалагшадгүйгөөр худэлхэ худалдаа наймаанай түрүү түхэл шэнжэ үшөөл хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Тусхай шэглэлтэй магазинуудта техническэ талаараа орёо эд бараа худалдалга хангалтагүй удаанаар бэлүүлэгдэнэ. Юумэ худалдажа абагшадай һаһанай гү, али социальна илгаае хараада абаха универсамуудые үргэнөөр хүргөөхэ шухала.

Нёдондо жэл бүхыдөө Россин Федераци дотор түсэбһөө гадуур 2,8 миллиард түхэригэй эд бараан үйлэдбэрилэгдэһэн байгаа. Энэ жэлдэ зургаа һарын түсэб дүүргэгдэбэ гэжэ элидхэлшэ мэдээсэв. Гэбэшье РСФСР-эй газар дээрэ арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые хүгжөөлгын эршэ дэлисэ хүн зоной мүнгэн ашаг олзын ургалтаһаа, эд бараанай эрьесэнэ ушөөл доошоо байнхай. Эд бараа үйлэдбэрилгын ниитэ хэмжээн доошолоо. Республика дотор архидалгатай тэмсэхэ хараа шугам бэлүүлхэдээ, архи нэрэлгые 11 миллиард түхэригөөр доошолуулба. Гэбэшье бусад эд бараагаар, эдлэл хэрэгсэлнүүдээр энээниие хүсэлдүүлгэ ородоол 8 миллиард түхэригтэ хүргэгдэһэн байна. Арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ болон хүн зоной ажаһуудал хангалга һайжаруулгые 4,2 миллиард түхэригөөр дээшэлүүлхэ тухай шиидхэбэри апрель һарада абтаа һэн. Теэд нютагуудта энэ шиидхэбэри хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ.

Соёлой-ажаһуудалай ба ажахын хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ гээшэ социально-экономическа шухала удха шанартай зорилго болоно. Тэрэ эд бараанай эрьесые улам дээшэлүүлхэ ёһотой. Автомобильнууд, мотоциклнууд, гэр һуудалай бусад орёо нарин техникэ бүтээлгые нилээд үргэдхэхэ, тухай бодомжолхо шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Хүн зоной олзо оршо болон гаргашануудые үлэмжэ һайнаар тэнсүүрилхын тула түлбэритэй хангалгануудай хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана.

Продукциин шанарые һайжаруулха гээшэ тон шухала удха шанартай асуудал мүн. Хүн зоной дура татадаггүй эд бараае зайсуулхын тула худалдаа наймаанай эмхинүүд ехэ ажал ябуулха зэргэтэй.

Мүнөө үедэ хүн зониие элдэб янзын ба һайн шанартай эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые эрид һайжаруулха гээшэ мүнөө үедэ онсо шухала удха шанартай байна. КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ тэмдэглэнэнэй ёһоор, мүнөө эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ юрэнхы дээрээ һайжаруулагдажа байна. Гэбэшье энэ талаар үндэһэн шухала хубилалтануудай болоодүй байһаар гэжэ сэхэ руунь мэдэрхэ хэрэгтэй. Зарим областьнуудта мал ажалай продукци, хартаабха, овощ үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлэгдэнэгүй, тэдэнэр ондоо тээһээ асарха аабзабди гэжэ найдана хэбэртэй. Ярославска, Владимирска, Ивановска болон бусад зарим областьнуудай мяхаар өөһэдыгөө хангажа шададаггүйень, Тульска болон Ивановска областьнуудай — капуста, Брянска, Орловско, Калужска областьнуудай—мангир, Рязанска болон Ярославска областьнуудай морхооб болон свекло ондоо тээһээ асардагыень сагай уларилай хангалтагүй байһаар сагааруулжа болохогүй. Приморийн болон Хабаровска хизаарнууд, Чечено-Ингушай АССР хартаабхаар өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хангаха аргатай гэжэ һанагдана.

Олохон районуудта эртын овощ, мангир болон редискэ тарижа ургуулаад, худалдаха хэрэг хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэдэг байна. Москвада эдэ бүгэдын худалдалга үшөөл хангалтагүй гэһэн гомдолнууд үндэһэ баримтатай гэжэ тэмдэглэлтэй.

Нютагай Соведүүд огородой эдеэ тарижа ургуулха хэрэгые ханалтадаа ушөөл абаадүй байһаар. Иимэ продукци бэлэдхэхэ, болбосоруулха, хадагалха ба худалдаха талаар ехэ гээгдэлнүүд тохёолдоно. Курганска областьдо овощ болон хартаабха һайнаар хадагалалгын дүй дүршэл бүхы РСФСР дотор үнинэй мэдээжэ болонхой. Хаа хаанаһаа делегацинууд эндэ ерэжэ, эдэ бүгэдын ямараар хадагалагдажа байһые һонирхон харадаг, энэ худэлмэритэй танилсадаг. Гэбэшье гэртээ бусахадаа эдэ бүгэдые бэелүүлхые оролдодоггүй байһаниинь хаглагламаар. Хүн зониие эгээлэй юрын эдеэ хоолой зүйлнүүдээр таһалгаряагүй хангалга гол түлэб нютагай Соведүүдһээ дулдыдадаг гээшэ.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацин хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгада шухала үүргэ дүүргэдэг. Гэбэшье тэрэнэй арга боломжонууд үгэсэд хэрэглэгдэнэгүй. Хүдөө ажахын продукци худалдаха талаар бэрхэшээл түбэгүүдэй ушардаг байһан тухай гомдолнууд хүн зонһоо ороно. Эдэ нөөсэнүүдые ашаглалга тоншье бага байһаар. Эрхэтэдэй хубиин ажахынуудта ургуулагдаһан үрэ жэмэс болон овощой ородоол 5—10 процентнь худалдагдадаг байна.

Зарим областьнуудта бэлэдхэлэй эмхинүүдэй материально-техническэ бааза һула байхаһаа гадна транспортаар хангагданагүй, нютагуудта тэдэнэртэ мүртэй туһаламжа үзүүлэгдэнэгүй.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй һаяхан баталан абаһан шиидхэбэреэр бүхы колхозой дэлгүүрнүүд эд хэрэглэгшэдэй кооперацида дамжуулагдан үгтөө. Энэ хадаа шухала алхам мүн. Дэлгүүрэй худалдаа наймаае һайжаруулхадань, тэрээндэ али болохоор туһалха гээшэ нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй зорилго болоно.

Өөһэдын промышленность хүгжөөхэ талаар потребкооперацийн ажал ябуулые анхарангүй байжа болохогүй. Түсэбтэ табан жэлэй эсэс тээшэ энэ промышленность эд бараанай нөөсэнүүдэй 10—15 процентһээ бага бэшыень хангаха ёһотой. Мүнөө дээрэ республика соомнай тэрэнэй хубинь 7 процент болоно.

Ниитын эдеэ хоолой асуудалнууд дээрэ элидхэлшэ тогтожо хэлээ. Республикада ажаһуудаг хоёрдохи хүн бүхэн, харин городууд болон худэлмэришэнэй тосхонуудта хүн зоной 66 процентнь иимэ предприятинуудай туһаламжада хүртэдэг. Худэлдэг газартань хүнүүдые хангалга һайжарна. Түргөөр хангадаг тусхай шэглэлтэй предприятинууд үргэдхэгдэнэ, эдеэ хоол бэлдэхэ индустриальна арга нэбтэрүүлэгдэнэ. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хүн зондо нэмэлтэ хангамжа бүри ехээр үзүүлдэг болонхой. Мүнөө үедэ тэдэнэр өөһэдынгөө үйлэдбэрилһэн продукциин гурбанай нэгэ хахуу хубие худалдадаг байна. Эдэнь гэбэл, хүсэд бэлэн болгогдоогүй эдеэ хоолой зүйлнүүд, кулинариин, кондитерска болон гурилаар буйлуулагдаһан зүйлнүүд болоно.

Гэхэ зуура нютагай Совет болон ажахын олохон зургаанууд энэ талаар хубилалта хээгүй. Тобшолон хэлэбэл, областьнуудай, хизаарнууд болон автономито республикануудай ородоол хахад хубидань худэлмэришэнэй столовонуудтахи һуринууд нормативуудта харюусадаг. Ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай ехэ гээгдэлдэ ороһониинь һанаа зобооно. Һалбариие индустрижүүлхэ гээшэ ниитын эдеэ хоол һайжаруулха шухала нөөсэ болоно.

Кооперативна ба хубиин ажал ябуулгын түхэл янзануудэд бараагаар болон туһаламжаар совет хүнүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгын гүрэнэй системэдэ ехэхэн нэмэлтэ болохо үүргэтэй. Республика соомнай ниитын эдеэ хоолой, ажаһуудалай талаар хангаха, эд бараа үйлэдбэрилхэ талаар 1,5 мянга гаран кооператив худэлнэ. Роспотребсоюзай кооперативуud үйлэдбэриин хэмжээ түргөөр ехэ болгоно. Гэхэтэй хамта нютагай Соведүүдэй зарим гүйсэдкомууд эдэбхи үүсхэл гарганагүй, кооперативуудай булюу һайн талыень хүсэд сэгнэнэгүй гээд РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Президиумдэ һая боложо үнгэрһэн эдэбшэн хэлсэлгэ харуулаа. Эрхэтэдэй эдэбхи үүсхэлые заримдаа дэмжэнэгүй, үлүү ажад даажа абахаяа түбэгшөөхэ ушарнууд гарана.

Байгша табан жэл болбол худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой материально-техническэ үндэһэ һуурие хүгжөөхэ талаар шэнэ ехэ алхам болохо зэргэтэй гээд В. И. Казаков мэдүүлээ. Үнгэрһэн табан жэлэйхиһээ 2 дахин ехэ капитальна һомололто энэ зорилгоор гаргашалагдаха гээшэ. Хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха талаар КПСС-эй XXVII съездын һайшаһан политикые эдэбхитэйгээр бэелүүлгын эрхэ байдалда худалдаа наймаанай предприятинуудые аали нобшоор, удаанаар барижа яашье болохогүй.

Худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой материальна үндэһэ һуурие бүхы хэмжэгээр бэхижүүлхэ, предприятинуудай техникые шэнэлэлгэдэ һалбариин эрдэм ухаанай үзүүлдэг нүлөөе дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, худалдаа наймаанай ба экономическа худэлмэриие һайжаруулха замуud тухай элидхэлшэ тогтожо хэлээ.

Недондо жэлдэ баталан абаһан КПСС-эй ЦК-гай болон Министрнүүдэй Соведэй тогтоол хадаа гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанда түсэблэглые, экономическа урмашуулгые ба хүтэлбэрилгые нарижуулха талаар гол шэглэлнүүдые тодорхойлоо һэн. 1987 оной июлиин 1-һээ республикын худалдаа наймаанай бүхы эмхи зургаанууд ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда оруулагдаа. Тиигэжэ предприятинуудай бэеэ даагаад худэлхэ арга боложо нилээд үргэдхэгдөө, хүтэлбэрилгын экономическа онол аргануудые булюу ехээр хэрэглэхын, ажахын тоосоо ба өөһэдынгөө мүнгөөр оөһэдыгөө хангаха гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхын тула зам нээгдэнэ гээшэ. Тус тогтоолой үндэһөөр худалдаа наймаанай болон промышленностиин хоорондохи харилсаанай шэнэ гурим тогтоогдоо. Оптово ярмагуудай дүнгүудые хараада абан, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хэһэн захил арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилхэ түсэбүүдые зохёоходо, үндэһэ һуури болохо байна. Худалдаа наймаа хүгжөөхэ талаар арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй эрхэнүүд шэнэ хэмжээндэ гаргагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай январийн (1987 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой хүтэлбэрилгын бүхы шатануудай ажал ябуулгын гурим үндэһөөрнь хубилгаха, кадрнуудтай худэлмэри һулаар ябуулагдадаг худэлмэриие һайжаруулха болонобди.

Һалбарида хуушанай онол аргануудаар худэлдэг, шэнэ юумые хүлсэн абаагүй худэлмэрилэгшэд үшөөл олон. Хүтэлбэрилхы кадрнуудта шэнэ бэлэдхэл үгэлгэ, мэргэжэлэй ба экономическа һуралсал һулаар эмхидхэгдэнхэй. Хүтэлбэрилхы тушаалнууд һула бэлэдхэлтэй, эдэбхи үүсхэл багатай хүнүүдтэ заримдаа найдагдана. Тэдэнэрэй ажал бүтээжэ шадаха, политическэ болон сэдьхэл бодолой шэнжые һайса хаража үзэнэгүй.

Һалбариин хэрэг байдалай түлөө харюусалгатай байһанаа республикын правительство ойлгоно гээд элидхэлшэ хэлэбэ. Мүнөө хүн бүхэмнай худэлмэриингөө онол аргануудые горитойгоор һайжаруулха, харюусалгаяа дээшэлүүлхэ болоно. Тон богони болзорто хэрэг байдалаа хараа байса хубилгажа, республикын хүн зониие худалдаа наймаагаар хангалгые горитойгоор һайжаруулжа, Октябриин 70 жэлые үгтаха үялгатайбди.

Удаань үгэ хэлэлгэ эхилээ. Депутадуud—Ленсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **Л. Г. Перекрестов**, Магнитогорскын В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ металлургическа комбинадай ахалагша вальцовщик **А. В. Медовиков**, КПСС-эй Московско горкомой секретарь **А. А. Низовцева**, Татарай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Ш. А. Мустаев**, СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ Красавинска леной комбинадай (Вологодско область) эзэргшэ **А. П. Биричева** болон бусад үгэ хэлээ. КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдээр ороной экономико үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгаха бодото замууд тодорхойлогдоно гэжэ тэдэнэр хэлэнэ. Хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха политикын гол шухала байһан тухай Пленум дээрэ хэлэгдэнэн байгаа. Иимэ эрхэ байдалда худалдаа наймаа ба ниитын эдеэ хоол хүргөөхэ тухай асуудал шухалын шухала асуудалнуудай тоодо табигдана.

Худалдаа наймаанда ба ниитын эдеэ хоолдо шэнэдхэн хубилгаха худэлмэриие яаралтай түргөөр бэелүүлхэ хэрэгтэй гэжэ депутадууд онсолон зааһан байна. Һалбариин хэрэг байдал мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ харюусанагүй, тон хэрэгтэй эд бараан худалдаанда таһалдаһаар, үхибүүдтэ болоод наһатай хүнүүдтэ хэрэгтэй зүйлнүүд, гэрэй орёо техникэ дуталдана, ээлжээнүүдэй бии болохо, худалдан абагшадта бүдүүлигээр хандаха ябадалнууд үсөөн бэшэ. Энээнэй шалтагаануудай нэгэниинь гэбэл, кадрнуудтай худэлмэри һулаар ябуулагдана, тэдэнэр дуталдана, худалдаа наймаанай худэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэй нэрэ хүндэ бууража байна.

Июлиин 1-һээ худалдаа наймаанай предприятинууд ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда оруулагдаа. Теэд түрүүшын удэрһөө эхилжэ, РСФСР-эй Минторгын болон финансова зургаануудай захиралтанууд энээниие буруу һүргэнэ. Юуб гэбэл, бии болоһон фэнднуудые бэеэ даагаад хэрэглэхэ арга боломжо үгы.

Ниитын эдеэ хоолые эрид һайжаруулха гээшэ шухала асуудал мүн. Һургуулинуудта техническэ мэргэжэлэй училищинууд болон дээдэ һургуулинууд столовонуудаар, буфедүүдээр муугаар хангагдана гээд депутадууд республикын Минторгые шангаар шүүмжэлээ. Эдеэ хоолой зүйлнүүд муу шанартайгаар бэлдэгдэнэ, менюдэ овощ болон үрэ жэмэс бага.

Хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, овощ болон үрэ жэмэсээр хангалгые һайжаруулха тухай асуудалые депутадууд илангаяа шангаар табина. Энэ талаар Роспотребкооперацы ехэ юумэ хэжэ шадаха, хэхэ ёһотой. Хүн зондо үлүү гараһан хүдөө ажахын продукци худалдажа абалгые саашадань хүргөөхэ хэрэгтэй. Гэбэшье иимэ арга боломжонууд хүсэд бэшээр хэрэглэгдэдэг байна, үйлэдбэрилэгшэд —худалдан абагшад—хэрэглэгшэ гэһэн гурим муугаар бэелүүлэгдэнэ.

В. И. Казаков түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

Партиин XXVII съездын эрилтэнүүдэй болон КПСС-эй ЦК-гай январийн (1987 он) Пленумэй заабаринуудай үндэһөөр худалдаа наймаа болон ниитын эдеэ хоол һайжаруулха талаар РСФСР-эй совет ба ажахын зургаануудай зорилгонууд тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй тогтоолые сесси нэгэн дуугаар баталан абана. Республикын городууд болон һуурин тосхонуудта худалдаа наймаа ба ниитын эдеэ хоол үндэһөөрнь һайжаруулха, арадай хэрэглэмжын эд бараа бүри ехээр бүтээхэ, тэдээгээр хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хүсэдөөр хангаха гээшэ совет хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулха талаар шухалын шухала зорилгонууд болоно.

Москвагай 754-дэхи дунда һургуулиин багша депутат Н. М. Иваненкова, Москвагай 531-дэхи дунда һургуулиин багша депутат К. П. Федосеева, Свердловско областийн Каменск-Уральска 31-дэхи дунда һургуулиин директор депутат С. С. Шалавина гэгшэдэй зүгһөө сессиин үедэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ асуулта хэгдээ юм. Республика дотор һургуулиин формо ехээр дуталдана гээд анхарал хандуулагдаа. Тохёолдоһон хүшэр байдалые тайлбарилхыень, һуралсалай шэнэ жэлэй эхилтэр бүхы һурагшадые һургуулиин формоор хангахын тула абтажа байһан хэмжээнүүд тухай хэлэжэ үгэхыень депутадууд гуйһан байна.

Депутадуудай асуултые зүблэхэ зүйлдэ оруулжа, сессиин һүүлдэ тэрэниие хаража үзэхэ шиидхэбэри абтаа.

Июлиин 7-до сесси худэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

«Комсомольский», Туранай совхозуудай малшадай үүсхэл дэмжэгдэнэ

Дүнгүүд юу харуулнаб?

Хүдөө аялахын шэнжэлэл

1987 оной түрүүшын хахад жэл үнгэрбэ. Байгша оной үнгэрһэн зургаан һара соо республикын ажахынууд мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые, гүрэндэ худалдалгые дээшэлүүлхэ, адууһа малай тоо толгой олошоруулха, түл түрэсэ олоор абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлхэ, түсэбтэ даабарияа дүүргэхэ, Агуу Октябриин 70 жэлэй ойе ажалай үндэр дүнгүүдтэйгээр үгтаха талаар яһала худэлмэри ябуулна гэжэ тэмдэглэлтэй.

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлениин мэдээсэнэй ёһоор районуудай колхоз, совхозууд бүхыдөө 26 649 тонно мяха гүрэндэ худалдаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо 2541 тонноор ехэ мяха тушаагаа. Иигэжэ республикамнай хахад жэлэйнгээ түсэбые 116 процент бэелүүлһэн байна. Мяха ехээр худалдаха талаар Ахын, Хойто-Байгалай, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй районууд онсо шалгарба. Гансал Баунтын районой ажахынууд гүрэндэ мяха тушааха даабарияа дүүргэжэ шадаагүй. Яруунын районойхид байгша оной 6 һара соо нёдондонойхидо орходоо мяха худалдалгаяа доошолуулһан байха юм.

Гүрэндэ худалдагдаһан үхэр бүхэнэй шэгнүүринь 356 килограмм, гахайн—100, хониной—32 килограмм татаһан байна. Хэрбээ Ивалгын, Кабанскын районуудай ажахынуудһаа тушаагдаһан эбэртэ бодо малай толгой буриин шэгнүүрынь 410—383 килограммда хүргэгдэһэн һаа, харин Баунтын, Ахын, Хурамхаанай районуудһаа асарагдаһан үхэр бүхэниинь дунда зэргээр 218—305 килограмм болоо. Баргажанай, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй районуудһаа бага шэгнүүртэй гахайнууд, Яруунын, Хэжэнгын, Зэдын районуудай колхоз, совхозуудһаа бага шэгнүүртэй хонид тушаагдаһан байха юм.

Республикын һаалишад энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2200 килограмм һү һаахын түлөө тэмсэлдэ оронхой. Бүхы районууд гүрэндэ һү худалдаха түрүүшын хахад жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэнэн байна. Байгша оной июлиин нэгэнэй байдалаар бүхыдөө 87 571 тонно һүн тоһоной заводто худалдагдаа гэхэ гү, али түсэб 115 процент дүүргэгдээ. Энэнь нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо 11 процентээр дээшээ болоно. Илангаяа Баунтын, Тарбагатайн районуудай малшад шалгараа.

Шубуушаднай үнгэрһэн зургаан һара соо мүн лэ һайнаар худэлжэ гараа. Эдэнэр түрүүшын хахад жэлэй туршада дун хамта 85 миллион үндэгэ гүрэндэ тушааха һаа, 97,9 миллион үндэгэ худалдажа, даабарияа 115,2 процент бэелүүлһэн байна. Үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо 12,4 миллион үндэгэн олоор худалдагдаа. Загарайн бройлерно фабрикын шубуушад илангаяа һайнаар худэлжэ, түсэбөө 3 дахин үлүүлээ.

Байгша оной түрүүшын хахадта 392 центнер нооһон тушаагдаха байбал, бүхыдөө 595 центнер «сагаан алтан» худалдагдаа. Энэ жэлэй хабарынь, зунай эхин һарада ехэл хуйтэн байжа, хонидой нооһоной хөөрөөгүй дээрэһээ зарим районуud нооһо хайшалалгаяа үшөө эхилээдүй байгаа.

Гүрэндэ һү, мяха, үндэгэ, нооһо тушаалгаар хэды амжалтануудай түйлагдаһаншье һаань, үшөөл шиидхэгдэхээр асуудалнууд олон. Нэг түрүүн аша үрэтэйгөөр зунай зулгы һайхан сагта хямда сэнтэй продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха гээшэ худөөгэйхидэй мүнөөдэрэй гол зорилго мүн.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКЦИНУУДЫЕ ХУДАЛДАХА ХАХАД ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ

1987 оной июлиин 1-нэй мэдээн
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	Һүн	Мяхан	Үндэгэн	Нооһон
Ахын	164	2,1 дахин	—	60
Тарбагатайн	151	117	—	—
Хоринн	127	105	165	152
Прибайкалиин	126	120	—	—
Ивалгын	122	119	108	85
Хойто-Байгалай	122	145	—	—
Загарайн	121	109	3 дахин	29
Бэшүүрэй	119	121	—	—
Түнхэнэй	118	135	—	—
Баунтын	118	70	—	—
Кабанскын	114	119	168	—
Мухар-Шэбэрэй	109	133	—	15 дахин
Захааминай	109	105	—	—
Сэлэнгын	108	131	—	120
Зэдын	107	109	129	—
Хяагтын	106	116	—	58
Баргажанай	105	107	—	—
Хурамхаанай	104	106	—	41
Яруунын	103	101	—	—
Хэжэнгын	103	107	—	195
Республика бүхыдөө	115	116	115,2	152

Сэлэнгын районой Химнын совхозой һаалишан Дулма Дымбрыловна Будаева Агуу Октябриин 70 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысоондэ хам оролсонхой. Тэрэ зунай зохид сагта үнеэн бүриһөө һү һаамаа дээшэлүүлхэ гэжэ «Комсомольский», Туранай совхозуудай малшадай гаргаһан үүсхэлые дэмжэн, оролдосотой һайнаар худэлнэ.

ЗУРАТ ДЭЭРЭ: Һаалишан Д. Д. Будаева.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Могсохоной совхозой Улааха-Аралай һү һаалиин фермын коллектив Агуу Октябриин социалис революциин 70 жэлэй алдарта ойе ажалай амжалтаар үгтаха үүсхэлэнтэй мүнөө зунай бэлшээриин үедэ үсэд шангаар худэлжэ байнхай. Эдэнэр жэлэй эхиннһээ хойшо һү һаам дээшэлүүлхэ талаар яһала үндэр дүнгүудые туйлаа гэхэ гү, али хахад һараар уридшалан, гүрэндэ һү тушааха хахад жэлэйнгээ даабариие үлүүлэн дүүргээ.

Тус коллектив бүхыдөө 2839 центнер һү худалдаба.

Энэ амжалтада хубитаяа ехээр оруулһан Ю. П. Верхушин, Б. О. Жамбалова, Б. Х. Базаржапова, И. Цыренжапова болон бусад мүнөөдэрэй байдалаар үнеэн бүриһөө 1000—1321 килограмм һү һаагаа.

Улааха-Аралай һү һаалиин фермын коллектив Яруунын районой «Комсомольский», Түнхэнэй районой Туранай совхозой малшадай, мэргэжэлтэдэй гаргаһан үүсхэлые һайшаан дэмжэбэ.

М. ДАГБАЕВА.
Хэжэнгын район.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ҮҮРГЭ, ҮНДЭР ХАРЮУСАЛГА

КПСС-эй ЦК-гай январиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые, М. С. Горбачевой удха түгэлдэр элидхэл дотор табигдаһан асари ехэ зорилгонуудые районой ажалшад ажабайдалаймнай, ажал хэрэгүүдэймнай холын хараата программа гэжэ тоолоод, тэрэниие бэелүүлхын түлөө хүсэ шадалаа улам шангадхан, урагшаа эрмэлзэлтэйгээр ажаллажа байна. Энэ талаар зарим тэды амжалта туйлагдаа. Арбан хоёрдохи табан жилэй түрүүшын жилдэ районой колхоз, совхозууд таряан ба мал ажалай продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаряа дүүргэхэн, промышленна предприятинууд һайн үрэ дүнтэйгөөр жилээ үдэшэһэн байха юм. Үнгэрһэн жилдэ 1985 онойхиһоо 500 килограммһаа дээшэ һүн үнеэн бүриһөө һаагдажа, 2205 килограммда хүргэгдөө. «Искра», «Коммунизм» колхозуудай, «Эрдэм» совхозой һаалиин фермэнүүдэй һаалишад үнеэн бүриһөө 1500 килограммһаа дээшэ һү һаагаа. Харин «Забайкалец» совхозой Хүһөөтын фермынхид үнеэн бүриһөө 3 мянган килограмм һү һаажа, гурбан мянгатанай республиканска клубай гэшүүд болоо. Хонишодой 23 бригада, тэрэ тоодо Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эхэ хонидой 7 отарын хонишод район соогоо түрүүшынхээ зуутан боложо шалгараа.

Туйлагдаһан амжалтануудай хажуугаар дутуу дунданууд, хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд ажахы бүхэндэ бии. Жэшээлхэдэ, үрэжэл багатай газартай «Авангард», Суулгын совхозуудай таряашад болон механизаторнуудай үргасаяа нилээд дээшэлүүлээд байхадань, үрэжэл һайнтай газартай «Заганский», «Искра» колхозууд үнгэрэгшэ жилдэ ороһото ургамалай ургаса доошолуулһан байха юм. Эдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, агрономическа албанай худэлмэрилэгшэд полиин болон сабшалангай гектар бүриин ургаса дээшэлүүлхэ талаар шухала хэмжээ абанагүй, эршэмтэй технологи үргэнөөр хэрэглэнэгүй, кадрнуудай харюусалга дэшэлүүлнэгүй. Үнгэрэгшэ намар сагай уларилай таарамжатай зохид байбашье, «Эрдэм» совхозой, «Искра» колхозой механизаторнуудай ажал худэлмэри һайнаар эмхидхэгдээгүй байгаа. Тиигэжэ поли дээрээ таряагаа ехээр гээжэ, шанарыень муудхаһан байха юм. Үнгэржэ ерэхдээ, «Искра» колхоз үбэлжэлгын үедэ Суулгын совхозһоо һолоомоёо саг соонь суглуулжа абаагүй, үрилтэ хоролтодо оруулаа бшуу.

Колхоз, совхозуудта газарай хүрьһэ һалхинһаа, уһанһаа, нуралгаһаа хамгаалха худэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана. 1986 ондо 50 мянган гектарта газарай хүрьһэ урбуулангүй элдүүрилгэ хэхэ түсэб миин 11 мянган гектарта хүргэгдөө. Хахалагдадаг газарай 20 процентыень паар эзэлдэг. Теэд тэрэнэй хойноһоо эзэн нэр барилгын модо бэлэдхэхэ билет үбэлдөө үгэдэггүй, харин зунай сагта үгэдэг заншалтай. Хэнэйшье мэдэһээр худөөгэйхидтэ зунай сагта хэхэ ажал барагдадаггүй бшуу. Ажаһ, предприяти, эмхи зургаан бүхэндэ хирпиисэ хүртэнэгүй. Баригдаад бэлэн болоһон байрын гэрнүүд пеэшэнгүй дээрэһээ ашаглалгада үгтэнэгүй. Тоэд хорёод гаран жилэй урда тээ Шаралдай һууринда хирпиисын завод худэлжэ, районой ажахынуудые, ажаһуугшадые хирпиисэр хангажа шададаг байһан юм. Тэрэ заводые дахинаа һэргээжэ, нютаг дээрээ хирпиисэ хэхэ арга боломжо район дотор бии. Энээн тушаа «Забайкалец» совхозой парткомой секретарь В. П. Кушнарев үгэ хэлэхдээ тогтоогүй, харин барилгын материалаар ядалданабди, РАПО ямаршье туһаламжа үзүүлнэгүй гээд, гомдол бариха юм. «Родина» колхозой түрүүлэгшэ В. В. Черных үгэ хэлэхдээ, үбһэ һалхитуулан хатааха һарабша, тэжээлэй цех бариха гэжэ хараалан хайбди гэбэ. Теэд барилгын материал хаанаһаашье оложо шаданагүйбди. Энээн тушаа РАПО-до хандахадамнай, «үгы» гэһэн үгэһөө ондоо юумэ дуулдагдагүйбди гээд мэдүүлбэ. Нээрээшье, район дотор барилгын худэлмэри гон удаанаар ябуулагдажа, байгша жилэй түрүүшын кварталай түсэб дүүргэгдээгүй. Ушар имэһээ РАПО-гой капитальна барилгын таһар худэлмэрээ шэнэдхэн хубилгахын түлөө оролдолго хүсэлэл гаргаха болоно.

— Манай фермын коллектив март һарын эхинһээ подрядна гүримаар ажаллана. Мүнөө зуһаландаа нүүжэ ерэнхэйбди. Тэндэмнай бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха, һайнаар амарха һайн эрхэ байдал байгуулагдаагүй. Бухы байра байдал задагай хоолон. Совхозоймной хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд бидэнэр тушаа һаналаа табидаггүй, шэнэ сагай эрилтэдэ хүрэмөөр ажалаа эмхидхэжэ эхилээдүй байнаар. Үнгэрһэн май һара соо ямараар худэлһэн тухайгаа мэдэхэ һанаатай контородо ерэхэдэмни, үрэ дүнгүүд гаргагдаагүй байгаа,—гээд «Эрдэм» совхозой тугалшан Н. Б. Алюшеева хэлэбэ. Тугалшан тон зүб хэлэнэ, Совхозой, РАПО-гой мэргэжэлтэд ажал худэлмэри эрхилэгшэ түрүү шэнэ онол аргын удхые ингэжэ балартуулна, ажалша коллективэй эрмэлзэл үүсхэлдэ һаад тойбо татана гээд сэхэ хэлэлтэй. Пленум дээрэ РАПО-гой мэргэжэлтэд колхоз, совхозуудай коллективүүдтэ үрэ ехэтэй туһаламжа үзүүлнэгүй гээд олохон хүнүүд шүүмжэлэл хэ. Жэшээлхэдэ, Социалис Ажалай Герой ажалай ба дайнай ветеран, «Искра» колхозой түрүүлэгшээр олон жилдэ худэлжэ, ажахыгаа республика, орон соогоо сууда гаргаһан тусхайта пенсионер Е. В. Ивановой хэлэһэн үгэнүүд залуу хүтэлбэрилэгшэдтэ нургаал, эүбшэл заабари боложо үгөө ёһотой. Хубилган шэнэдхэлгын гол удхань хадаа хүн зоной дунда хумүүжүүлхы худэлмэри үрэ ехэтэйгээр ябуулга болоно. Бухы юумэн ажалша хүнэй гараар хэгдэдэг гээшэ. Тиимэһээ хүн бүхэнтэй ойлгууламжын худэлмэри даамай нэтэрүүгээр ябуулха хэрэгтэй. Тракторно-таряан ажалай бригадираар залуу хүниие һунгаад, ямаршье туһаламжа үзүүлэнгүй, заабари зубшоол үгэнгүй, миин хубхай хоолһон захиралта үгөөд лэ ургаса дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ табибал, ямаршье үрэ дүн гарахагүй. Эндэ РАПО-гой мэргэжэлтэд дунда шатын залуу хүтэлбэрилэгшэдтэ али бүхы зубшэл заабари, туһаламжа үзүүлжэ байха уялгатай.

Мүн тиихэдэ худөө нютагта соёлой худэлмэри тушаа ондоогоор хандаха саг хүрэжэ ерээ. Соёлой байшанда дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэй хүнһөө байха тусхай дунда һургуули дүүргэһэн мэргэжэлтэ худэлдэггүй. Ушар имэһээ колхоз бүхэн оойдыгоо мүнгэн зоореэр соёлой гуламтые бариха, хэрэгтэй болохо бухы инструментээр хангаха, мэргэжэлтые бэлдэхээр болоо гэжэ хэлэхэ байнаб. Клубта ёһотойл үзэл сурталай худэлмэрилэгшэ ажаллаха зэргэтэй. Тиигэбэл хүн зоной дунда соёл-гэгээрэлэй болон үзэл сурталай худэлмэри мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэмөөр ябуулагдадаг болохо байнандань ямаршье һэжэг байхагүй гээд нүхэр Иванов хэлээ.

Эрдэм ухаанай туйлалта ба ажал эмхидхэлгын түрүү онол аргые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар районой агропромой ябуулжа байгаа худэлмэри хүчай РАПО-гой түрүүлэгшэ, КПСС-эй райкомой гэшүүн В. Ф. Викулов пленум дээрэ тоосоо. Тэрэнэй тоосоон бултанай анхарал татаагүй. Юуб гэхэдэ, РАПО-гой түрүүлэгшын тоосоон тушаа нэгэшье хүн үгэ хэлээгүй. Энэншье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, РАПО-гой мэргэжэлтэд, экономическа албанай худэлмэрилэгшэд ямар нэгэн ажахыда эрдэм ухаанай туйлалтын, түрүүшүүлэй дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ талаар бодото худэлмэри ябуулаагүй бшуу. Район дотохи һү һаалиин 24 фермын 10-да подрядна гүрим нэбтэрүүлэгдэнхэй гэжэ тоологдодог. Гэхэ зуура «Эрдэм» совхозой тугалшан Н. Б. Эрдынеевагай хэлэһэнэй ёһоор ажахын, РАПО-гой мэргэжэлтэд малшадта ямаршье туһаламжа үзүүлдэггүй, үнгэржэ ерэхдээ, экономическа үрэ дүн гаргажа, коллективэй гэшүүдтэ дуулгадаггүй байна бшуу.

Ажахы бүхэндэ тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулжа шадабал, бухы юумэн урагшатай һайнаар ябаха, гүрэнэй түсэбтэ даабари дүүргэгдэхэ, колхоз, совхозуудай экономико бэхижэхэ, ажалша хүнүүдэй баян дэлгэр ажаһуудалтай болохо байһаниинь бултанда мэдэжэ. Энэ талаар бухы юумэн һайн гэхын аргагүй. Белогоор баян үргамалнууд болохо донник, рапс тариха талмай үргэдхэхэ хэмжээн абтанагүй, газарай хүрьһэндэ минеральна болон нютагай үтэгжүүлгэ оруулха худэлмэри үргэн далайсатайгаар ябуулагданагүй. Түгнын, Хөлгын уһалууриин системэнүүд һайн үрэ дүн үгэнэгүй гээд пленум дээрэ хэлэгдээ. Тэжээлэй шанар һайжаруулха талаар РАПО-гой худэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Пленум хэлсэгдэһэн асуудалаар тусхай тогтоол баталан абаа.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай штатнабшэ корр.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ
тойто мэдээсэл

ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

КПСС-эй Түнхэнэй райкомой ээлжээтэ пленум боложо, «Арбан хоёрдохи табан жилдэ барилгын ашаг үрэ саашадань дээшэлүүлхэ талаар районно партийна организациин зорилгонууд тухай» асуудал зубшэн хэлсэбэ. Энэ асуудалаар элидхэл КПСС-эй райкомой секретарь В. Б. Афонькин хэ. Тэрэ район соо хэгдэжэ байһан барилгын худэлмэри нарин нягтаар шэнжэлжэ, шүүмжэлхы олон ажаглалтануудые хэһэн, дутуу дунданууд элирүүлһэн байна.

Элидхэл зубшэн хэлсэлгэдэ «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Ю. П. Седов, «Агропромстройн» оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын начальник Б. Б. Бандеев, Туранай совхозой директор И. Б. Маншеев, Түнхэнэй совхозой огородшон Т. И. Шубина болон бусад хабаадажа, барилгын худэлмэри һайжаруулха талаар өөһэдынгөө һанамжа дурадхал оруулаа.

В. ТУЛАЕВ.

ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУ

Хориин районой партийно-ажахын эдэбхит ложо, «Мал ажалай продуктнуудые гүрэнд лаар байгша оной түсэбүүдые дүүргэхэ тухай бэлэдхэхэ, таряа хуряалгада болон ниитын гэдэ бэлдэхэ талаар районно партийна ор лүүлхэ зорилгонууд» гэһэн асуудал зубшэгд лаар РАПО-гой советэй түрүүлэгшэ Ю. Г. хэ.

Элидхэл зубшэн хэлсэлгэдэ Дээдэ-Тайлсын тор П. П. Помуран, Хүрбын совхозой парт Г. Г. Цыренов, Хүлэй совхозой ахамад м Скворцов болон бусад хабаадажа үгэ хэлэбэ

Комсомолой комитет юугээрээ хүсэтэйб? Нэн түрүүн дайшалхы үүргээрээ, эдэбхи үүсхэлээрээ. Тиимэһээ ВЛКСМ-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь Б. Цыдыповэй «Победа» колхозой комсомолой комитодые нэрлэһэниинь гайхалгүй. Тэрэниие Бадмаханда

«ЯАЖА ҮРДИНЭ ГЭЭШЭБ?»

Дашадондокова толгойлдог. Худэлмэридөө тэрэ эдэбхитэй туһалагшанарта саг үргэлжэ түшэглэдэг, шухала асуудалнуудые зубшэдэг заншалтай. Иимэ туһалагшадайнь нэгэн худөөгэй соёлой байшангай директор Бутидма Доржиева болоно. Тэрэ гурбадахи жилээ ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүнээр худэлнэ.

Бутидмаанай яажа үрдинэ, бухы юумэ хэнэ гээшэб гэжэ нютагаарахидынь ехэл гайхадаг. Тэрэ педотрядай гэшүүн, нютагайнгаа һургуулида драматическа кружогой худэлмэри ябуулдаг. Тиихэдэ соёлойнгоо байшангай худэлмэри эмхидхэжэ, концерт наада бэлдэхэ, элдэб үдэшэнүүдые, уулзалганнуудые үнгэргэхэ гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ.

Эхилһэн юумээ хаяха, һанаһан һанаагаа дүүргэхэгүй заншал Бутидмада байхагүй. Тиимэһээ һанаһанаа заатагүй бэелүүлхые ородлодог юм. Улаан-Удын соёл-гэгээрэлэй училищи дүүргээд байхадаа, саашадаа һуралсалаа үшөө үргэлжэлүүлхэ байһанаа мэдүүлээ бэлэй. Мүнөө тэрэ Зүүн-Сибириин соёлой институдта заочноор һуража эхилэнхэй.

Һаяшаг арадай депутадуудай нютагай Советүүдэй депутодта кандидадуудые дэбжүүлхэ үедэ болоһон суглаан дээрэ гэнтэ нютагайнь хүн бодожо:

— Бутидмае дэбжүүлхэ дуадхал оруулнаб. Бултa тэрэниие мэдэхэбди. Бэрхэл басаган. Манай этигэл найдабари харюулхал байха,— гээ һэн.

Иигэжэ Бутидма Доржиева Эгэтын-Адагай сомоной Советдэй депутат болонхой.

Мүнөө худөөгэй ажалшадай тухагүй саг эрэнхэй. Энэ үедэ тэдээндэ туһалха, концерт наада харуулха гээшэ соёлой худэлмэрилэгшэдэй зорилго болоно. Тиимэһээ Бутидмаагай баһал сүлөөгүй саг оронхой гээшэ. Мүн колхозойнгоо сурхарбаан үнгэргэхэ талаар тэрэ охэ худэлмэри ябуулһан байна.

Б. НИМАЕВ.
Яруунын район.

ШАНАРЖУУЛАГДАҺАН ГАЗА ШЭМЭ ДЭЭШЭЛУУЛ

Эдеэ хоолой шухала продуктнуудые элбэг ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ эрилтын табигдаад байһан мүнөө үедэ газарай хүрьһэнэй үрэжэлыень эрид һайжаруулһанай ашаар үргасыень дээшэлүүлхэ гээшэ хойшолуулашагүй зорилгонуудай нэгэн болоно. Һүүлэй үедэ гэхэ гү, али үнгэрһэн хорёод жилэй туршада Буряад орондомнай мелиораци хүгжөөлгэдэ горитойхон ехэ мүнгэ зөөри һомологдожо гаргашалагдаа юм. Тусхайлбал, мелиораци хэгдэһэн газар гурба дахин үргэдхэгдөө. Мүнөөдэрэй байдалаар, республика доторнай бүхыдөө 203,6 мянган гектар газарта мелиораци хэгдэжэ, 42,2 мянган гектар хахалагдадаг поли, 120,6 мянган гектар сабшалан, 39,6 мянган гектар бэлшээри һаалагдадаг болгодонхой. Саашадаа газарта мелиораци хэхэ худэлмэрээ үргэнөөр, аша үрэтэйгөөр ябуулхын хажуугаар һайжаруулагдажа шанаржуулагдаһан хүрьһэтэй сабшалан, полиин үргасые эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана.

Һаяхан Буряадай АССР-эй Госагропромой комитедэй ээлжээтэ заседани үнгэргэгдэжэ, тэндэ «Мелиораци хэгдэһэн газарай ашаг үрые дээшэлүүлхэ тухай» асуудал зубшэн хэлсэгдээ. Тус заседанида дурсагдагша асуудалаар дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн республикын Госагропромой түрүүлэгшын орлогшо Б. С. Разгус гол түлэб мелиораци хэгдэһэн газарай ашаг үрын дээшэлдэггүй байһан дутагдал, мүн мелиоративна барилгын саашанхи зорилгонууд тухай тогтоожо хэлээ.

Үнгэрһэн арбан нэгэдэхи табан жилэй болон 1986 оной туршада республика доторнай 18,8 мянган гектар һаалагдадаг боложо, 15,7 мянган гектар хатаагдаһан газар ашаглалгада тушаагдаһан байна. Мүн 125,4 мянган гектарта газарай үрэжэл һайжаруулхаяр хүдэлмэри ябуулагдаһан юм. Мүн энэ хугасаа соо 141,9 мянган гектарай бэлшээри һаалууриин тай болгогдоо. Гэбэшье туйлагдаһан дүнгүүдээ, хэгдэһэн ажалаа нариналр шүүмжэлэн шэнжэлхэдэ, нилээд дутагдалнууд элирнэ. Жэшээлбэл, мүнөө ажахынуудта һаалагдадаг газарай. ургаса һанаһанда хүрэмөөр дээшэлнэгүй гэхэ гү, али мелиораци хэгдэһэн газарнай муугаар ашаглагдажа, бухы гаргашаяа түргэн болзорто харюулнагүй.

Сагай уларилай яһала таарамжатай нёдондо жилдэ һаалагдадаг газарай гектар бүриһөө 17,7 центнер таряа, 72,6 центнер хартаабха, 149,5 овощ, 21,9 центнер үбһэ, 76,8 центнер тэжээлэй корнеплод хуряажа абаа һэн. Зарим ажахынуудта һаалагдадаг газарайнь ургаса ундалуулагдадаггүй газарайхиһаа бага байгаа. Тусхайлбал, Мухар-Шэбэрэй районой «Заганский» колхозой Түгнын һаалууриин нубаг ханаабаар ундалуулагдадаг. таряалангһаа гектарай 7,4 центнер гэхэ гү, али һаалагдадаггүй полидо орходоо хоёр дахин бага ургаса абтаа. Тэрэшэлэн нэгэ зонодо, нэгэ райондо оршодог ажахынуудай һаалагдадаг газарай ургаса тад ондоо байха юм. Жэшээлбэл, Хориин райондо бүхыдөө гектарай 19,5 центнер үбһэ хуряахада, эндэхи Хасууртайн совхоз сабшалангай ургасые гектарай 33 центнертэ хүргэнхэй байна. Баргажанай районой Бодоной совхозой гектарай 30 центнер үбһэ сабшахада, хуршэ Шитханай совхоздо сабшалангайнь ургаса гектарай 12 центнерһээ дээшэлээгүй. Тэрэшэлэн олохон ажахыда тэжээлэй ургамалнуудай, хартаабхын, овощой ургаса жэгдэ бэшэ байна.

Баргажанай, Зэдын, Хэжэнгын, Хориин, Түнхэнэй районуудай диилэнхи ажахынуудта мелиораци хэгдэһэн газарынь тон муугаар ашаглагдана. Үнгэрһэн жэл һаалагдадаг газарай гектар бүриһөө 17 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй ургаса абтаа. Олонхи ушарта һаалагдадаг газарта бага ургасатай нэгэ жэлэй ургамалнууд таригдажа, ашаяа түргэн харюулнагүй гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Хатаагдаһан газараа ашаглаха талаар нилээд охэ дутагдал ушарна. Мүнөө бүхыдөө 45,6 мянган гектар иимэ газар бии. Намагшаһан газар хатаахаар хэды охэ мүнгэ гаргашолаад, хүсэд хэрэглэнгүй орхижорхихо ушар яһала олон. Жэшээлбэл, Захааминай районой СССР-эй 50 жилэй, Санагын, Дутэлүүрэй совхозуудта урид хатаагдаһан газарынь хоёрдохёо хатаагдажа, 2,3 миллион түхэриг мүнгэн гаргашалагдабашье мүнөө ашаяа харюулаагүй байнаар. Тэрэшэлэн Түнхэнэй, Прибайкалиин, Захааминай, Хурамхааанай, Баргажанай районуудай ажахынуудта һаалууриин хаалта, залуурнуудые, һубаг, ханааб, каналнуудые заһабарилгада мүнгэн һомологдожо гаргашалагданагүй гэхэ гү, али энэ худэлмэри хэгдэнэгүй.

Сабшалан, бэлшээридэ культуртехническэ худэлмэри ябуулхада һайн байдаг. Юуб гэхэдэ, иимэ худэлмэри ябуулһанай һүүлээр тэрэл жэлдээ баян ургаса хуряажа, бухы гаргашаяа түргэн харюулха аргатай байдаг гэжэ элидхэлшэ хэлээ. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынуудта культуртехническэ худэлмэрин ябуулагдаһан газарта шанартай ногооной үрэһэ тарингүй ехэ хохидолдо ороноби. Нэгэдэхеэр, ажахынуud ногооной үрэһэ суглуулха участогуудые байгуулжа, һайн шанартай үрэһэ хуряанагүй. Энээнһээ уламжалан, дээгүүрээ һайжаруулагдаһан сабшалан, бэлшээридэ тариха үрэһэ хүргэнгэ дуталдана. Саашадаа үрэһэнэй участогуудые дүршэлтэй хүнүүдтэ даалгажа үгэхэ гээшэ хойшолуулашагүй хэрэг мүн.

Мүнөө ажахынуудта 8,9 мянган гектар һайжаруулагдаһан бэлшээри бии. Тиихэдэ 3,07 мянган гектар бэлшээри шэнээр бэриг дажа, һэргээгдэжэ байна. Олон ажахынуud һайжаруулагдаһан бэлшээри хорёолоод һанаагаа амаршана. Бэлшээри уһалха, үтэгжүүлхэ ногроень саг соонь сабшаха, ашаг тайгаар малаа бэлшээхэ тухай бодомжолдоггүй ажахыда хорёологдоһон газарынь ямаршье ашаг үрэ үгэнэгүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ мелиоративна барилга хэхэ проектнүүд муу шанартайгаар зохёогдожо, ехэ хохидол ушаруулна. Олонхи барилганууда урид зохёогдоһон проектнүүд дахяад хубилгагдажа, барилгын гаргашануудые улам дээшэлүүлнэ. Эндэ иланганяа «Востоксибгипроводхоз», «Востсибгипрозем» институдуудай Буряадай отделениинүүдэй проект зохёожо бэлдэгшэдэй шанаргүй ажалһаа олон ажахы гарза хохидолдо ороно. Тусхайлбал, тус отделениин проект зохёогшод, мэргэжэлтэд газарай хүрьһэнэй үрэжэлые, мүн шанарые урид тодорхойлогоогүй, асари ехэ мүнгэнэй сэнтэй барилгын проект зохёоно. Мелиоративна барилгын дүүргэгдээд байхада, муу үрэжэлтэй газарынь хэдышье уһалагдахадаа, биратай ургаса үгэнэгүй, ашаяа, гаргашаяа түргэн харюулнагүй бшуу. Иимэ алдуу, эндүү Хориин райондо хэдэн удаа дабтагдаһан байха. Саашадаа проект зохёогшодто шанга эрилтэтэйгээр хандахаһаа гадна мелиоративна барилга хэхэ газараа урид һайнаар шалгажа шэнжэлхэ болоно гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглээ.

Эндэ нэмэлтэ элидхэл хэһэн республикын мелиорацинин болон һаналаа ажахын министр М. Ф. Балсунаев уһалагдадаг газарай ашаг үрые дээшэлүүлхэ, энээндэ онсо анхарал хандуулхаар болоод байһан тухай тогтоо. Һүүлэй жэлнүүдтэ уһалагдадаг сабшалангай ургаса эрид дээшэлнэгүй. Эндэ гансашье газарта үтэгжүүлгэ багаар оруулагдана бэшэ, мүн ногоонойнь шанар ботаническа бүридэлөөрөө һайжаруулагданагүй. Тэрэшэлэн олохон ажахынуудта сабшалан, таряалангай үрэжэл һайжаруулха худэлмэри «Агропромхимия» нэгэдэлэй подразделениинүүдтэ найдагдан даалгагдажа, лугомелиоративна отрядуудынь үгы хэгдээ. Энээнһээ уламжалан хабартаа газарайнгаа хүрьһэ борнойлхо, соолохо худэлмэриин түсэб дүүргэгдэнэгүй.

Республикымнай олохон районууд газар уһалха, үрэжэлыень һайжаруулха худэлмэрээ муугаар эмхидхэжэ, хабартаа газараа уһалха ажалаа хожомдожо эхилнэ. Байгша ондо Мухар-Шэбэрэй райондо газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай гурбан һарын худэлмэри муугаар ябуулагдаа гэхэ гү, али түсэбөө дүүргээгүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ уһалууриин һубаг, ханаабууд, хаалта, залуурнууд заһабарилагданагүй, ундалуулагдадаг газарта бага ургасатай ургамалнууд таригдана. Тэрэшэлэн газар уһалха техникэ заһабарилха худэлмэри гуримшуулаг-

ЭЭЛЖЭЭТЭ ПЛЕНУМ

КПСС-эй Түнхэнэй райкомой ээлжээтэ пленум боложо, «Арбан хоёрдохи табан жилдэ барилгын ашаг үрэ саашадань дээшэлүүлхэ талаар районно партийна организациин зорилгонууд тухай» асуудал зубшэн хэлсэбэ. Энэ асуудалаар элидхэл КПСС-эй райкомой секретарь В. Б. Афонькин хэ. Тэрэ район соо хэгдэжэ байһан барилгын худэлмэри нарин нягтаар шэнжэлжэ, шүүмжэлхы олон ажаглалтануудые хэһэн, дутуу дунданууд элирүүлһэн байна.

Элидхэл зубшэн хэлсэлгэдэ «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Ю. П. Седов, «Агропромстройн» оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын начальник Б. Б. Бандеев, Туранай совхозой директор И. Б. Маншеев, Түнхэнэй совхозой огородшон Т. И. Шубина болон бусад хабаадажа, барилгын худэлмэри һайжаруулха талаар өөһэдынгөө һанамжа дурадхал оруулаа.

В. ТУЛАЕВ.

Табан жилэй габшагай барилганууд

ГҮЙСЭД ХЭРЭГЛЭНЭ

Гусиноозерскын ГРЭС-эй хоёрдохи ээлжээниие бодхоожо байһан барилгын эмхинүүд зунай дулаан хаһые гүйсэд хэрэглэн, ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэхые ороондоо. «Востокэнергомонтаж» трестын хабсаргашад барилгын эмхинүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ шалгаржа ябана.

Тэдэнэр гурбан халаанай гуримаар худэлмэриеэ эмхидхэжэ, турбинна, котельнэ цехүүдэй гол болон хамһабариин технологическа тухеэрэлгэнүүдые хабсарган тодхожо байнхай. Котельнэ цехтэ тодхогдожо байһан котлоагрегат гол 234 блогһоо бүридэхэ юм. Мүнөө 212 блок хабсаргадаа. Генеральна бригадир Валерий Константинович Зверевэй хүтэлбэрилдэг коллектив часай туршада 670 тонно уурал үйлэдбэрилхэ хүсэтэй котел хабсаргаха худэлмэреэ дүүргээ. Тус котолой шэгнүүрынь 5970 тонно болоно.

В. И. Зеньковой ударидадаг слесарь-хабсаргагшадай бригада турбинна цехтэ 210 мянган мегаватт хүсэтэй турбогенератор хабсаргажа эхилээ.

Эдэ цехүүдэй оршодог мантан томо байшангай хажууда баригдажа байһан утаанай хоолой удэр үнгэрхэ тума үндэр болоно, Челябинскын «Спецжелезобетон» управлениин ахалагша прораб Геннадий Петрович Игнатовай хүтэлбэрилдэг участогай коллектив энэ онсо шухаг барилгые хэнэ. Тус хоолойн һуури табигдаһаар жэл үнгэршэбэ. Мэргэжэлтэдэй тоолон тодорхойлһоной ёһоор, 23 һарын туршада энэ хоолой барижа, ашаглалгада тушааха ёһотой. Эндэ Александр Федорович Огурцовой хүтэлбэрилдэг бригада хүсэ гурбан халаанда хубаарилжа, үндэр бүтээсэ туйлана. Бригадынхидай тооложо үзэһэнэй ёһоор июнь һарын дүүрэтэр энэ хоолойе 252 метртэ хүргэхэ арга боломжо бии. Харин ерэхэ һарада 290 метртэ хүргэхэ шадалтай юм. Бухыдөө энэ үндэр хоолойн барилгые барилгашадай һайндэр болотор дүүргэхэ зорилго хараалаа. Тиигэжэ энэ шухала объект болзорһоо урид ашаглалгада тушаагдажа, станциин табадахи энергоблок жэлэй эсэс багаар худэлгэгдэжэ эхилхэ юм.

П. БУРМАКИН.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. (Баруун гарһаа) ахалагша прораб Г. П. Игнатов, барилгашан В. Феропонтов, бригадир А. Огурцов. 2. Котлоагрегат хабсаргашад—халаанай бригадир А. Парфенов (баруун гарһаа), хабсаргаша Ю. Балданов, звеньевой С. Команин. 3. Мастер А. Игошин түхеэрэлгэнүүдые тодхохо газарые тодорхойлно.

Авторай зурагуул.

ДУРБЭН ҺАРААР УРИДШАЛБА

Истоминой нугаһа үсхэбэрилдэг фермэ хадаа нугаһанай мяха үйлэдбэрилгөөрөө Кабанскын шубуунай фабрика дотор мэдээжэ болоһоор үниэй юм. Энэ фермын гаргаһан продукци фабрикын ажал хэрэгтэнь горитой нэмэлтэ боложо, амжалта туйлалгадань нилээд ехэ нүлөө үзүүлдэг байна. Тиигэжэ Кабанскын шубуунай фабрика нугаһанай мяха үйлэдбэрилгөөр республикын томо предприятинуудай нэгэн болонхой.

«Коммунис ажалай бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзэргэдэ хүртэһэн коллектив Агуу Октябриин 70 жилэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эршэтэйгээр оролсон, түрүүшүүлэй тоодо ябалсана. Үндэгэ үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха талаар жилэйнгээ түсэбые энэ коллектив июниин 15-да, болзорһоонь холо урид дүүргэһэн байна. Түсэбэй ёһоор 2200 мянган үндэгэн тушаагдаха байһан һаа, 2240 мянганда хүргэгдөө.

Үшөө май һарада, коллектив доторoо түрүүлэн, жилэйнгээ түсэбтэ даабариие Л. С. Хлыстова бэлүүлһэн юм. Тэрэ 128 мянган үндэгэ суглуулжа тушааха гэһэн социалис уялга абаһан аад, 150 мянган үндэгэ тушаагаа. Фабрикын эрхим шубуушад Л. А. Белоберцева, Н. Я. Рукина, А. Т. Тыхеева, М. С. Соловьева гэгшэд энэ жилдэ үндэр амжалтануудые туйлажа байна. Эдэнэр коллективэйнгээ бэшэшье олон шубуушадтай хамта абаһан уялганууда болзорһоонь урид бэлүүлээ.

Үндэгэ үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха талаар арбан хоёрдохи табан жилэй хоёрдохи жилэй түсэбтэ даабариие Кабанскын шубуунай фабрикын коллектив Агуу Октябриин алдарта 70 жилэй ойн хүндэлэлдэ бэлүүлхэбди гэһэн социалис уялга абаһан юм. Тэбэшье эдэнэр аяар 4 һараар уридшалан, жилэйнгээ түсэбые июнь һарын һүүл багаар дүүргэжэ шадаа. Тэдэнэр жилэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур үшөө 200 мянган үндэгэ худалдахаар хараалнад.

А. ХАЛТУЕВ.

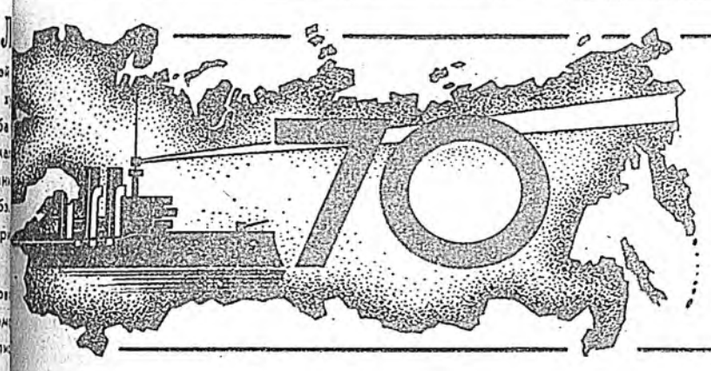

АХА ДУУ АРАДУУДАЙ БҮЛЭ СОО

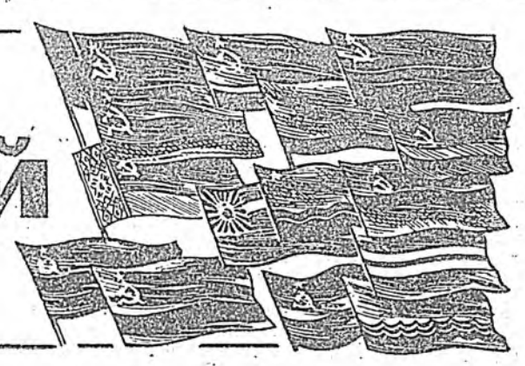

ЛЭБ ҮЕ САГУУДТА Молдавиин үрн дэлюун газар дайда дээгүүр түүрёо шухала үйлэ хэрэгүүдэй харгы үнгэрэн гарадаг, тэрэнэй нуга голхада ууланудта олон арадуудай заяан шиидхэгдэдэг байгаа гэжэ зуун жэлнүүдэй гүн дундаһаа бидэхүрэжэ ерэһэн дайн байлдааануудай баримтануд зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэн зүбөөр хөөрэнэ. Түрэл хизаар ай ородоол хэдэн арбан жэлэй соо үндэһөөрөө хубилшаха юм гэхэдэ түүхэ бэшэгшэд мэдэжэ шадагаа юм аал?!

САГАЙ ЭРИЛТЭ ЕХЭ

И. МОРАРЬ,
олдавиин ССР-эй Верховно Советэй президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо, невой тракторна заводой шудхалгын цехэй бригадир

уохэ Октябрь Россин хаанта засаэ нэгэтэ хоохон хуудам, балар ай байһан нютагай ажабайдалые гэ һэн. Мүнөө республика олон итай, хурдан түргэнөөр хүгжэһэн шленностьтай, эршэмтэйгээр хэгбайһан барилгатай хизаар нютаг боТэрэнэй үрэжэлтэ саадууд, тараад баян дэлгэр ургаса үгэдэг юм. тад мүнөө үеын эрдэм, техникын гол шухала һалбаринуудаар шэнжэлые хэнэ,

сушан жэл соо Кишиневой трактын заводто худэлнэб. Мүртэй түгнүүдшьегүй, эгээлэй юрын мастерүд минии нюдэн дээрэ мүнөөнэй үйлэдбэри боложо, эгээл түрүү инуудай нэгэниинь болоо. Энэ зарилгада бухы оромнай туһалаа һэн. ын инженернүүд һэльбэн шэнэдпроект зохёоһон, бухы союзна ликануудай 267 предприяти түхеэхэргэсэлнүүдээр хангаһан байгаа. хадаа манай арадуудай худэлмэбета бэхи хани барисаанай гэршэ нүүдэй нэгэниинь болоо. Мүнөө техникэ, металл, нүүрһэ, нефть, алнуудые, промышленна эдлэл хэнуудые ашаһан эшелонуд хаа хаа-Молдави руу шүүмайдана. Тэд республика үритэй үлэдэггүй юм. олон винограднигуудай баян хэшэонойнгоо элдэб эаха булангуудта эһэ гадна Прибалтикаһаа эхилээд, урна эүг хүрэтэрхи полинуд дээай заводто бүтээгдэһэн машинануд эг, «Плодсельхозмаш» гэжэ үйлэдэгэлэй цехүүд соо хабсаргагбүтээсэ ехэтэй комбайнуд үрэ жэрлохадань, оронойнгоо таряашадта Тирасполь хотын С. М. Кировэй нэтэ шудхалаагай машинануудай заорсэ шухаг автомат линиинүүд Со-Союзай машина бүтээлгын томо родприятинуудта тодхогдон табиг-

ай ажабайдалай бухы талые һайжаоролдонобди. Мүнөө бухы орон ол адли республика дотор шэнэдилгалгын хаһа, али бухы дутуу дунданууды ые усадхалгын хаһа оршон ерэнхэй. Шэнэдхэн хубилгалгын хэрэг хүшэр хүндөөр бэелүүлэгдэнэ. Нюдэ бүрлүүлгэ болон үлүүсэ ехээр нэмэжэ бэшэлгые усадхаха талаар КПСС-эй ЦК-гай шиидхэбэринүүдэй хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байһан тухай тогтоол баталагдан абтаа һэн. Агууехэ Октябриин 70 жэлэй ойн жэлдэ эдэ бухы дутагдалнууд тухай хэлэхэ гээшэ илангаяа хүшэр хүндэ юм. Гэбэшье эдэ бүгэдэн тухай хэлэжэ, тэдэниие дары түргөөр үндэһөөрнь усадхаха шухала.

Үшөө нэгэ горитой асуудал тухай дуугай байжа шадахагүйб. Хэр уг һаа хойшо молдаван арад виноград тарижа ургуулдаг юм. Гэбэшье һүүлэй жэлнүүдтэ нэранай элшэ түяае бэедэ шэнгээһэн энэ алим жэмэсые бууруулаар хэрэглэдэг болонхой. Хүдөөгэй зарим хэн зон баяжахын тула тэрээгээр хэдэн тонноор архи нэрэдэг болоһон байгаа.

Партийна болон совет зургааануд хүдөө нютагта ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулба. Тиигэжэ мүнөө олохон бүлэнэр бууса шадаравнгаа участогууд дээрэ техническэ сортын виноградниугуудые столовын сортын виноградниугуудаар һэлгэжэ байнхэй. Үрэ жэмэстэ модо болон овощ илангаяа ехээр тарижа ургуулна. Республикын агропромдо столовын сортын виноград ехээр тарижа ургуулха хүдэлмэри ургэнөөр ябуулагдана.

Мүнөө хэхэ ажалнай айхабтар ехэ. Шэнэдхэн хубилгалгын түрүүшын ажал хэрэгүүд бэелүүлэгдэжэ байна. Флорештскэ районой арадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ депутадай нэгэ һуурида түрүүшынхеэ хэдэн кандидатура дэбжүүлэгдэнэ. Коллективүүдэй суглаануд, хүдөөгэй ажалшадай суглаануд дээрэ тэдэнэй ажаллаха арга шадабари болон сэдьхэл бодолой шэнжэ шанарнуд үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдэнэ. Мүнөө республикын ехэ ехэ суглаануудай, зүблоонүүдэй трибуна дээрэһээ шүүмжэлхы удхатай үнэн зүрхэнэй үгэнүүд соностоно. Эдэ бүгэдэ ленинскэ үнэн сэхэ байлгые үргэнөөр харуулна.

Хэрбээ мүнөө манай ажал хэрэгүүд бултадаа һайнаар ябана гэжэ хэлэхэ болоо һаа, худалаар хэлэһэн хүн болохо байнаб. Экономикодо тохёолдоһон байдалые үнэн зүбөөрнь сэгнэхэдээ, манайда шэнэдхэн хубилгалга һанаһанда хүрэмэ бэшэ эршэ дэлисэтэйгээр ябуулагдана гэжэ хэлэхые хүсэнэб. Ниитын үйлэдбэриин дээшэлүүлэгдэжэ, арад зоной һуудал байдалай зарим тэдэ һайжаруулагдажа байгаашье һаань, жэшээнь, республикымнай промышленность гол үрэ дүнгүүдээр энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай түсэбые дүүргэбэгүй. Эрдэм-техникын, үйлэдбэриин ба оюун ухаан бодолой хүсые бидэ үшөө нуулаар хэрэглэнэбди.

Гэбэшье Совет Молдавиин бэрхэшээл түбэгүүдые усадхан зайсуулжа, КПСС-эй XXVII съездын хараалһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ байһандань этигэн найданаб. Шэнэдхэн хубилгаха талаар партиин тодорхойлһон хараа шугамай үнэн зүб байһанда, ажабайдалые хубилган шэнэдхэхые тэдэнэй халуунаар хүсэжэ байһанда хүнүүдэй гүнээгы сэдьхэлһээ этигэн найдалга энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ.

(ТАСС).

«БАРНИЦА» гэжэ агропромышленна нэгэдэлэй нэрэ молдаван хэлэн дээрэһээ оршуулхада, «зун» гэһэн удхатай. Энэ үсдэ нэгэдэлэй гурбан совхоздо эдеэшэһэн ургаса Бендерэ хотодо нээгдэһэн овощой фирменнэ магазинуудта, мүн консервын, алим жэмэсэй шүүһэнэй заводуудта эльгээгдэдэг.

Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые, болбосоруулгые, худалдалгые хамжуулха гэһэн һанал бодолые 15 жэлэй урда тээ Молдавида түрүүлэн нэбтэрүүлһэн фирмын бүридэлдэ хүсэтэ автобаза, «Заготплодоовощторг» гэжэ худалдаа наймаанай эмхи оруулагдаһан байгаа. Энэ эмхинн ашаар Днестр мүрэнэй эрье дээрэхи тус хотодо үрэ жэмэс болон овощой айхабтар элбэг дэлбэг байһанда кишиневойхидые атаархадаг юм.

Гэбэшье тэрэнэй эсэсэй продукциин шанар хадаа нимэ предприятиин ашаг үрэ ехэтэй худэлмэрнин гол гэршэ жэшээ болоно. «Варница» нэгэдэлэй үйлэдбэрилэн гаргадаг 50 гаран зүйлэй консервэнүүд соohоо эрхим һайнниень шэлэжэ абаха гээшэ хүшэр бэрхэшээлтэй.

Ашаг олзо хадаа мүн лэ шухала үрэ дүн болоно. Энэ бухы юумэн гурим соогоо: ган гасуур үнгэрэгшэ жэлдэ 10 миллионноо дээшэ түхэригэй ашаг олзо абтаа һэн. Социально-соёлой болон ажаһуудалай хангалгые эрид һайжаруулһанай ашаар хүнүүдэй эдэбхи үүсхэл эрэй дээшэлүүлэгдэһэн байгаа. Мүнөө нэгэдэл түгэс һайнаар түхеэрэгдэһэн поликлиникэтэй, үнэгүй, амтатай эдеэ хоол бэлдэдэг столовотой, Хара далайн эрьедэ пансионадуудтай байһаараа алдаршанхай. Предприятиин 70 бүлэ жэл бүхэндэ шэнэ байра толлодог юм.

— Сэхыень хэлэхэдэ, бүхы юумэ түсэб соогоо хараалжа бираналгүйбди, — гэжэ нэгэдэлэй директор Н. Новодерешкин хөөрэнэ.— Дан үлүүсэ ехэ эршэ дэлисэ абаба гэжэ хэлсээ һэн. Түсэбоор хараалагдаагүй, уридшалан хэлсэгдээгүй хүдэлмэринн түлөө — үнөөхи столовын, техническэ хангалгын пунктын, мүн хүнүүдтэ шухала хэрэгтэй бусад объектнүүдэй түлөө салин хүлһээ түлэжэ һалахаһаа гадна донгодолгодошье хүртэһэн байхаб. Зүгөөр нэгэшье консервын предприятида мэргэжэлтэд нимэ тогтууритай һайнаар хүдэлдэггүй юм. Һалбари доторнай хүдэлмэршэдэй салин хүлһэн эгээл ехэ.

Нэгэдэлдэ ойлгуулан хэлэһэнэй ёноор, энэнь имагтал тэдэнэй мэргэжэл шадабарнин ехэ байһантай холбоотой бэшэ. «Варница» эндэ хүдэлдэг хүнүүдые түхэреен жэл соо таһалгарлагүй ажалаар хангадаг. Үбэлдөөнье предприяти гурбан халаан соо хүдэлхэ түүхэй эдтэй байдаг. Онсо юумэниинь

«Варница» гэжэ нэгэдэлдэ промышленность хүдөө ажахытай нягта холбоотой юм. Овощ тарижа ургуулгада «городой» гэр бүлын подряд табадахи жэлээ нэбтэрүүлэгдэжэ байна. Тэрээнгүйгөөр город шадарай совхозуудта ажал хэрэгые һайжаруулхын аргагүй. Юуб гэхэдэ, худалмэрнин хүнэн дуталдадаг. Мангирай, амтата перецэй, баклажанай ургаса хэдэ дахин дээшэлбэшье, тэдэнэй өөрынь үнэ сэн эрид хороогдоо. Эндэ консервэ үйлэдбэрилжэ гаргадаг бүлэнүүдэй габьяа ехэ. Мүнөө, январнин Пленумэй һүүлээр, хүн зон олоороо тэдэнэй дүй дүршэлые халан абахала ерэнэ. Һалбари дотор урда тээнь огто нэбтэрүүлэгдээгүй байһан энэ опол аргые бэелүүлхын тула олохон юумэ соносохо ушартай болоо һэн.

— Ажахыгаа бүтэмжэтэй һайнаар эрхилхэ эрхэдэ хүртэхын түлөө ехэ юумэ дабажа гараха ушартай, болоо гээшэ аабсат?

«Варница» гэжэ нэгэдэлдэ гаргадаг бүхы технологическа линиинүүд багахан хэмжээнтэй, таарамжатай байһаараа шалгардаг. Тэдэнэй туд бүхэндэ зарим тэды түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые тодхобол, али бүхы ондоо зүйлэй продукци гаргажа болоно.

— Үгы ааб даа. Орон доторнай нимэрхүү бухы нэгэдэлнүүд хамжаанай гү, али гүрэнэй-хамжаанай шэглэлтэй. Теэд бидэ гүрэнэй шэнжэтэйбди. Гэбэшье энэмнай экономическа хуули ёһонуудые тоонгүй, хубилган шэнэдхэлгые гансал үгэ хүүрээрээ дэмжэжэ, зүндөө худэлхэ ёһотой гэһэн удхатай гээшэ гү? Юуб гэхэдэ, ажахы эрхилэлгэдэ албан хойрогоор хандаһанһаа уламжалан, заримдаа бидэ ямар ой ухаанда орошогүй юумэнтэй ушардаг гээшэбибди! Жэшээнь, үйгэрһэн жэлдэ 3000 тонно арбуз гээгээбди. Ган гасуур жэлдэ тэдэнэй жэжэхэнүүд байһан дээрэһээ 1 килограммые 37 мунгөөр сэгнэхэ гэһэн ушар худалдажа абагшадай зүрхэ сэдьхэлые ханаагаагүй бишуу. Эгээл энэ үедэ тэрэнэй үнэ сэнгые хубилгаха ёһотой байгаабди. Зүгөөр Госагропромноо тэрэнэй үнэ сэнгүүдые доошолуулха захиралта оробогүй...

Үйлэдбэрнин харилсаанай хуулинн ба эмхидхэлэй түхэл шэнжэнүүдые эрид хубилгаха шухала. Ажал хэрэгые бэелүүлэнгүй, шашаха шалиха ябадалые зайсуулха хэрэгтэй. Госагропромой хүтэлбэрилгын аппарадай үлүүсэ ехэ байһан ушар эдэбхи үүсхэлые бадаруулнагүй. Шэнэ зүйлнүүдые нэбтэрүүлгын энэ фирмын ажахын тоосоондо оруулагдахые хүсэнэб. Хубилган шэнэдхэлгын бодото дээрээ бэелүүлэгдэхын түлөө шууд сэхээр тэмсэдэгбди.

Е. ЦОРИНА,
ТАСС-ай корр.

АРЮУН ҺЭШХЭЛ

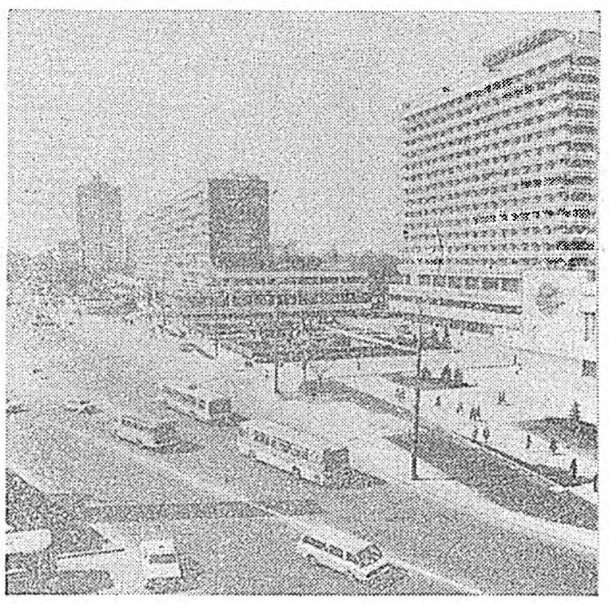

КИШИНЕВ. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжа.
ТАСС-ай фотохроника.

ТОО, БАРИМТАНУУД

▲ Совет Молдавиин дэбисхэр дээрэ 4 миллионноо дээшэ хүн зон ажаһуудаг. Нэгэ дүрбэлжэн километртэ ажаһуудаг хүн зоной тоогоор республика орон дотороо түрүү һуурин эзэлнэ. Республика дотор 21 хото, городой түхэлэй 48 һуурин тосхон бии. Эдэнэй олонхид Совет засагай жэлнүүдтэ байгуулагданхай.

▲ Республика дотор 600 шахуу томо ехэ промышленна предприяти тоологдоно. Республикын ниитын бухы продуктын 63 процент эндэ үйлэдбэрилэгдэдэг.

▲ Хэзээ нэгэтэ хадааһанһаа эхилээд, бухы промышленна эд бараа гадаадаһаа зөөжэ асардаг байһан Молдави мүнсо машина болон прибор бүтээлгын 300 гаран эдлэл хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргажа худалдана. Эдэмнай тракторнуud, электропогрузчигууд, автоприцепүүд, шудхалгын болон кузнечно-прессэй түхеэрэлгэнүүд, бүлүүрнүүд, тоолон тодорхойлогын машинануud, дефектоскопуud, хубсаһа угаадаг машинануud, холодильнигууд болоно.

▲ Робот нэбтэрүүлгын һалбаринуud хоорондын түб Кишинев хотодо байгуулагдаа. Энээнэй ажаар 100 гаран промышленна робот предприятинуудта нэбтэрүүлэгдээ. Бүхэли технологическа процессүүдые рободоор бэелүүлхэ, робот оньһоор хангагдаһан участогуудые байгуулха зорилго мүнөө амжалтатайгаар шиидхэгдэжэ байна.

▲ Мүнөө үедэ Молдавиин ССР-тэ гурбадахи хүн бүхэн һурадаг юм. Юһэн дээдэ һургуули, 53 дунда тусхай һургуули 200 гаран мэргэжэлээр кадрнуудые һурган бэлдэдэг. Дэлхэйн 80 ороной түлөөлэгшэд республика дотор эрдэм мэдэсэ олодог байна.

▲ 29 филиалтай 42 гүрэнэй музей Молдавида худэлдэг. Уран һайханай бүлгэм үргэнөөр хүгжөөгдэнхэй. Тэрээндэ 200 мянга гаран хүн хабаададаг юм. Республика дотор 191 газетэ, 53 журнал хэблэгдэдэг, 6 хэблэл худэлдэг.

▲ Республикын 200 гаран ажалшад Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ эзэргэдэ хүртэнхэй.

(ТАСС).

БУЛТАНДА АШАТАЙ

Кишиневой М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ мебелийн фабрикада врачнарай эрилтээр шэнэдхэн заһабарилха худэлмэри эхилээ.

Ажалшадай һуудал байдалые, медицинскэ хангалгые бодомжотой зүбөөр эмхидхэхэ асуудалтай хамта тус асуудал республикын ниислэлэй Фрунзенска райондо бэелүүлэгдэдэг «Эльүүр энхэ байлга» гэһэн комплексно программада оруулагдаа юм. Гуша гаран предприятиин оршодог промышленна энэ зоно элүүрые хамгаалгые шэнэдхэн хубилгаха талаар туршалгын талмай болонхой.

В. МАЛИКОВА,
ТАСС-ай корр.

ЗОРИГТОЙ ТРАКТОРИСТЫН ДУРАСХААЛДА

3 ГУРИЦКА техническэ мэргэжэлэй училищиие дүүргэһэн 30 хүбүүд, басагад Карагандагай область ошохоор мүнөөшье бэлэн. «Щербаковский» совхоз хайшан гэжэ хүрэхэб, тэндэ юу хэхэ эргэтэйб, хаана байхаб гэжэ тэдэнэр хуу мэдэхэ. Совхоздо уулзаха ёһотой хүнүүдые баһал мэдэхэ. Жэл бүрн тиншэ ошодог Дрокиевско районой механизаторнуудай — аха нүхэдэйнгөө хөөрөөнүүдһээ эдэ бүгэдые мэдэхэ болонхой.

Тэдэнэй нютагайнь хүбүүн 19-тэй Николай Грибов 25 жэлэй саада тээ энэ замаар түрүүшнихеэ ябаа бэлэй. Шэнэ газарай орооноо хүрэлгада ошоһон аад, тарялан дээрэ түймэрэй гаража эхилхэдэ, совхозой бригадир Владимир Котешковтой хамта тэрээнтэй тэмсэжэ эхилээ һэн. Хоёр совхозой ургасые абархын тула эрэлхэг зоригтой трактористнар ами наһаала гамнаагүй, ВЛКСМ-эй түүхэ-бэшэгтэ баатар габьяата хуудаһа бэшүүлээ һэн!

Геройн нэрые зүүжэ ябадаг училищида тэрэнние дүүргэһэн залуу хүбүүн тухай дурасхаалые нарипаар сахидаг. Һуралсалай жэлые «Грибовэй хэшээлээр» түгэсхэдэг заншалтай. Коллин эхэ Любовь Тимофеевна нимэ хэшээл үнгэрэдэг. Грибово гэжэ шэнээр нэрлэгдэдэг болоһон хуршэ тосхонноо эндэ ерэхэдээ, эндэ болоһон шэнэ зүйлнүүдые тэрэ ходо ажагладаг. Энэ удаа ерэхэдэнь, һургуулийн шэнэ хотохон тэрэнэй анхаралые татаа һэн. Шэнэ түхэлэй тракторнуud, комбайнуud тэндэ табигданхай. Тиин мүнөөнэй энэ техникэтэй зэргэлээд тэг дундахи табсандээрэ ДТ-54 түхэлэй трактор табигданхай. Николай имагтал тэрээн дээрэ ажаллажа һураһан, энэл трактораараа полидо гаража, наһанайнгаа һүүлшын бураздаататаһан байгаа бишуу.

Мүнөө үедэ республикын полинуud дээрэ тус училищие дүүргэһэн 10 мянга шахуу хүбүүд, басагад худэлдэг. Эрэлхэг зоригтой трактористын нэрэмжэтэ дамжуулгын шанда хүртэгшэд тэдэнэй дунда олон. Ороohо хадалгада эрхим дунгүүдые түйлаһан залуу механизаторта республикын комсомолой ЦК жэл бүри тэрэнние барюулдаг.

...Ороohоной эдеэшэжэ эхилхэдэ, эндэхи залуушуул «Щербаковский» совхоз дахин ошохо. Тэндэ тэдэнэр түрүүшынгээ баал унагаадаг заншалтай. Харгыда гарахынгаа урда тэдэнэр музейдэ суглардаг. Николайн комсомолой билет, тэрэнэй дуратай «Чапаев» гэжэ ном, учебнигүүд болон дэбтэрнүүдынь тэндэ хадагалагдажа байдаг. Залуушуул хонжэн зал соо дуугай зогсожо, Николайн ами наһаа үгэһэн хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа мэдүүлдэг.

С. МОЛОКОВ.
ТАСС-ай корр.

ЗҮРХЭНЭЙНГӨӨ УРЯАГААР

3 АЛУУ КОММУНИСТ Николай Герегын ажалай дэбтэртэ комсомолой бүхэсоюзна гурбадахи габшагай барилгын нэрэ бэшэгдээ. Тоонто нютагнаань холо бэшэ, Молдавска ГРЭС-эй барилга дээрэ ажалайнь намтар эхилһэн. Һүүлдэ комсомолой уряалаар Николай БАМ, Северобайкальск ошоһон юм. Тэндэ «Молодогвардеец» гэжэ комсомолой габшагай орядай комиссар байһан. Харин энэ удаа Тюмень-Новый Уренгой—Ямбург—Надым гэжэ түмэр замай барилга дээрэ республикын бүлэг залуушуулые толгойлхо этигэл найдабари тэрээндэ үзүүлэгдээ. ВЛКСМ-эй XX съездын нэрэмжэтэ комсомолой бүхэсоюзна отрядай бүридэлдэ Николайтай хамта 150 хүбүүд, басагад энэ хабартаа оролсоо һэн.

...Отряд хэр зэргээр ажаллажа эхилээб, шэнэ газарта яажа тубхинөө хаб гэжэ мэдэхын тулада ТАСС-ай корреспондент Молдавиин ЛКСМ-эй ЦК ошоо һэн. Секторые даагша Андрей Белоусов телефонийнгоо трубка абажа, Сургудтай гансата холбогдобо. Манай ороной хизаргүй үргэн дайдань эндэ байхада илангаяа эли тодоор мэдэрэгдэнэ. Ханада үлгөөтэй карта дээрэ республикын отрядуудай худэлжэ байһан хадаануud тэмдэглэгдэнхэй. Фото-зурагуудые дүүрэн нааһан альбомуud, барилгануud дээрэһээ эльгээгдэнэн газетэнүүд эндэ олон.

Вокзалнаа, аэропортноо чадаг ерээдүйн түмэр зам дээрэхи эгээн түрүүшын соёлой-спортивна комплекс баригдажа байнхай. Тэндэ хүнгэн атлетикэ эрхилхэ зал, бассейн, нааданай талмайханууд, клубай хэшээлнүүдэй болон амаралтын таһалгануud нээгдэхэ юм ха. Өөрынгөө штабта туһаламжа эрижэ хандаагүй һаа, ондоо хаана хандахабши? Бүхэсоюзна габшагай барилгые Молдавиин комсомолой шефтээ абаха тухай хэлсээн соо хараалагдаһанай ёноор эндэ бухы асуудалнууд яаралтай түргэнөөр шиидхэгдэдэг. Тиигэжэ тренажёрнуудаар, бүмбэгэнүүдээр, сеткэнүүдээр, спортивна хубсаһа хунараар, элдэб номуудаар дүүргэгдэһэн контейнернүүд Тюмень эльгээгдэнэн байгаа.

Сургудта Николай Герега телефоной трубка абажа, асуудалнуудта хуряангы тодоор харюусаба.

— «Юность» гэһэн микрорайондо ажаһуунабди. Бидэнэй ерэхэдэ, эндэ хоёр шэнэ хамтын байра бэлэн болгогдонхой байгаа һэн. Түмэр-бетон зүйлнүүдэй заводые заһажа, үргэдхэжэ эхилээбди. Тэрээнгүйгоор барилга саашадань хэжэ болохогүй юм ха. Хүдэлмэриие хурдадхахын тула отрядтаа комплексно бригада байгуулха һанаатайбди. Энээнэй тулада мэргэжэлтэдые бэлдээбди.

— Бэрхэшээлнүүд гэжэ гү? Биил ааб даа. Жэшээнь, мүнөөдэр хирпиисын багаар асаргадаһан дээрэһээ хүдэлмэригүй байбабди.

...Телефоной хонхо дахин жэнгиршэбэ. Энэ удаа Кишиневые Таганрогой комбайнай завод дуудаһан байба. Комсомолой путевконуудаар хэдэн арбаад залуушуул тэндэхи предприятие шэнэдхэн заһалга дээрэ хүдэлжэ байнхай. Тэрэнэй нэгэ цех «Молдавска» гэжэ нэрлэгдэнхэй. Эндэ бүтээгдэжэ эхилһэн роторно комбайнда нэрьень бэшээд, республикын эгээл эрхим механизаторта дамжуулха асуудал заводто шиидхэгдээ гэжэ богонихон хөөрэлдөөнөө түрүүшын ойн болобо. 70-аад онуудта түрүүшын «Колосуудай» нэгэниинь Молдавиин таряашадта дамжуулагдаһан юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо энэ ёһо заншал үргэлжэлүүлэгдэнэ.

Зуб даа, энэ багахан таһалга үнэхөөрөөшье гайхалтай байшоо. Алонкые, БАМ дээрэхи Молдавска станциие баригшадай, мүнөө Катэк бодхоожо, Удмуртын намаг налхи газар хатаажа байһан хэдэн мянган хүбүүд, басагадай жалай зам эндэ эхилһэн ха юм. Магнитки-ын ба ДнепроГЭС-эй берилгашадтал адли, агууехэ үе сэгайнгаа үхибүүд байгаа һэмдэ гэжэ тэдэнэр баһал хэлэжэ шадаха.

Н. РУЖИНА,
ТАСС-ай корр.

Кишинев.

ХЁОХЫ АЖАЛТАНАЙ НЭГЭДЭЛ

ын Кинематографи-холбоон «Эксперимент» зохёохы ажалтай ай нэгэдэл байгуулдэхи «Молдова — удиин баазаа дээрэ фильмуудые бууллссернууд уран һайнаа буулгаха эрхэтэй ойна.

ургээд, республиканденин режиссероор айһан Влад Плэмэнэгэдэлдэ ороходоо, лишо Н. Есиненкугай ые» гэһэн багахан фильм буулгаха хуТус рассказ доһан социально-ухаан суудалнууд тэрэнэй хүлгөөдэг байгаа. үбгэд, хүгшэд хэнюм? Харин аман нэгэн зохёол һаа, гаа» гээд телевидехүдэлдэг нүхэдынь да хэлэдэг байһан.

й совет, эдэ «үбгэд, ондоогоор сэгнэжэ, д, фильм табихыень айдаа. Дүтынь хүн зүрхэнөө хандагээшэ хүндэ хэды харин өөрынгөө уг үндэһэ ялатаһаа үн ямар ехэ хүндэ ороноб гэжэ энэ харуулагдаха юм.

ай манай түрүүшын хүдэлмэри болоно. ж ажаллаха хүсэлтэй зохёохы арга боломгүршаха аргатай юм, олдавиин Кинематоэдай холбооной правнэгэдэлэй секретарь отлину хэлэнэ. — Түс лушуулда зорюулгаа. Тэд хүдэлмэришин хүнүүдэйшье ерээд, тэй дурадхал оруулхэзэдэшье дэмжэди. Энэмнай нацио-Вл. жиематографые шэнэдмагаха талаар хэгдэ-

һэн түрүүшын алхамуудай үрэ дүн болоно. Кинематографой хуушанайнгаа дабтагдашагүй шарайе алдаһанда республика дотор режиссернуудай кадрнуудай дуталдадаг байһанинь нилээн ехэ күлөө үзүүлээ гээшэ ха. Тиимэһээ нимэ кадрнуудые бэдэрхэ, бэлдэжэ хүмүүжүүлхэ гээшэ хамтын ажал ябуулгын шухала шэглэлнүүдэй нэгэн гэжэ Молдавиин Кинематографистнуудай холбоон Госкино хоёр тоолоно.

— Манай кинематографта хурса бэлиг талаантай хүнүүдые абажа, хэрэг байдалаа һайжаруулха зорилготойбди,—гэжэ Э. Лотяну онсолон заагаа һэн. — Зохёохы ажалтан гурба-гурбаараа республикын бүхы районуудаар ябажа эхилээ. Манай нээхэсэ байһан театр-студида эгээл бэлигтэй бэрхэ залуушуулые урихын тула тэдэнэр клубай, һургуулийн уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшадые ехэ анхаралтайгаар шалгана.

Театртай, хугжэмтэй, уран зохёолтой хуби заяагаа холбоһон хүнүүдэй дундаһаа тус һургуулида һураха залуушуулые зохёохы ажалтанай холбоон республикын Госкинотой хамта нариналр шэлэһэн байха.

— Мүнөө үедэ ВГИК-тэ, Анатолий Ромашинай мастерскойдо һураже байһан Молдавиин ерээдүйн киноактернуудай нүгөөдэ бүлэгтэй холбоо барисаа заабол тогтоохобди,—гэжэ тэрэ хэлээ һэн. Харин «Эксперимент» гэжэ нэгэдэл режиссернуудай залуу халаанда ехэ түшэг тулгуури боложо үсөхэ. Курса дүүрэгшэд эндэ диплома худэлмэринүүдээ бэелүүлхэ болоно бишуу.

Р. ХОВЧЕНКО,
ТАСС-ай корр.

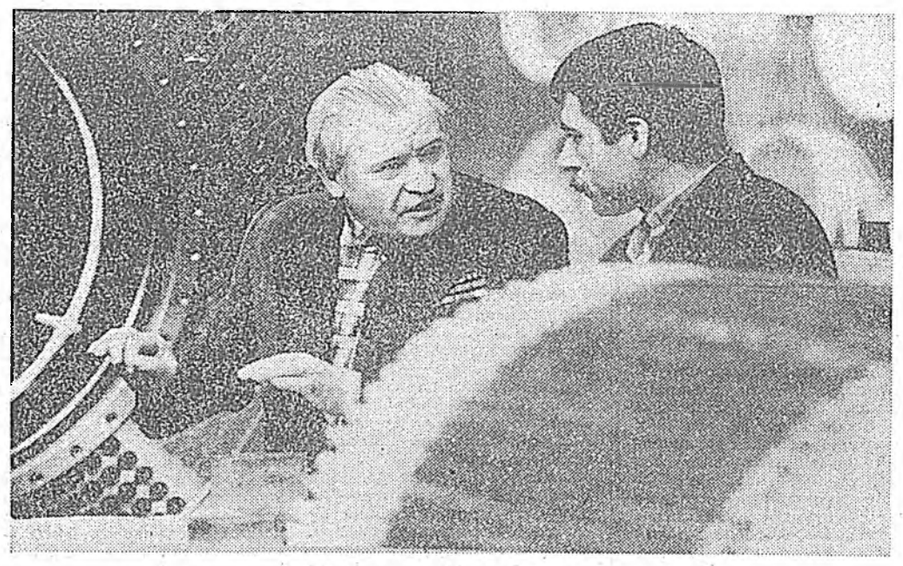

ТИРАСПОЛЬ хотын «Электромаш» заводто бүтээгдэнэн синхронно генераторнуud, трансформаторнуud, өөрсэ шухаг электродвигательнүүд, ашагта малтамал шанаржуулгын промышленностьда хэрэглэгдэхэр хараалагдаһан бусад машинануud ороноймнай элдэб заха булангуудта, гадаадын оронуудта 500 адресаар эльгээгдэдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: предприятиин инженер технолог Ю. Ф. Мухортин, эрхим бэрхэ конструктор И. Ф. Ясинский гэгшэд шэнэ машинын түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые зүбшэн хэлсэжэ байна.

ТАСС-ай фотохроника.

ХОТЫН АРХИТЕКТУРНА ШЭНЖЭ

Республикын ниислэл Кишиневой Ботаника гэжэ микрорайондо үндэр гэрнүүдэй барилга дүүргэгдээ. 24 дабхар байшангай наян метр үндэрһөө тус хото альган дээрээ байһан шэнгеэр харагдадаг. Кишиневой түбэй захаархи губээнүүд дээрэ Боюканы, Рышкановка, Новые Чеканы, Будешты, Чевкары гэһэн шэнэ районуud оршодог.

— Харин оройдоол 20 жэлэй саӓна эндэ хоохон тала байһан юм,— гэжэ 30 жэл барилгашанагр хүдэлһэн В. Саранди һанаандаа оруулна.— Тиихэдэ республика дотор анха түрүүшын табан дабхар гэрнүүд бодхоогдодог һэн. Тэдэниие барихадамнай, Москвагай, Ленинградай, Свердловскын түлөөлэгшэд туһалаа һэн. Эдэ хотонуудай инженернүүд дүй дүршэлөө хубаалдадаг, үргэлжэ ханатай гэрэй барилгада хэрэгтэй хэрэгсэл зүйлнүүдые бүтээхэ түрүүшын предприятинуудай барилгада хабаадалсаһан байха юм. Тэдэ жэлнүүдтэ Молдавида табан дабхар гэрнүүдые бариха гээшэ туйалта байгаа. Эндэ газарай хүдэлдэг байһые хараада абан, миил гурбан дабхар байшангуудые бариха хэрэгтэй гэжэ Кишиневто түрэжэ хүн болоһон мэдэжэ совет архитектор А. Щусев тоолодог байгаа ха. Тиигэбэшье мүнөө хотодо үндэр олон дабхар барилганууд бодхоогдоно.

Шэнэ гэрнүүдые толлохо гээшэ Кишиневой гол шэнжэнүүдэй нэгэниинь болоно. Гансал мүнөө жэлдэ болбосон тухэлтэй байрануудай түлхюүрнүүд хэдэн зуугаад гэр бүлэдэ болзорһоонь урид үгтөө. Нэгэдэхи кварталай түсэбһөө гадуур барилгашад 6 мянганһаа дээшэ дүрбэлжэн метр гэр байра тушаагаа. Харин бухыдоо байгша табан жэлдэ 10,9 миллион дүрбэлжэн метр байра бодхоогдохоор хараалагдана. Энэнь үнгэрэгшэ табан жэлэйхиһээ 3,1 миллионоор ехэ.

А. ТАНАС,
ТАСС-ай корр.

САЯАНАЙ ШЭЛЫН ҮБЭРТЭ

Байгша оной май һарын хуушаар Буряадай хүдоо ажахын институдай терапиин кафедрые даагша, профессор Ю. А. Тарнуев институдтаа һураха залуушуулые бүридхэхэ зорилготойгоор Тувын АССР ошожо ерэһэн байгаа. Дурсагдагша асуудалаар тэрэ Тувын госагропромой түрүүлэгшэ М. Е. Абрамовтай, ветеринарна таһагай начальник И. И. Беляковтой, Кызылэй горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Д. А. Тиммейтэй, һуралсалай газарнуудай болон кадрнуудай таһагай начальник К-о. Ч. Ширшиитэй уулзажа хөөрэлдэһэн байна. Тиихэдэ мүнөө үедэ Буряадай хүдоо ажахын институдай табан факультедтэ Тувын АССР-һээ 140 залуушуул һуралсажа байдаг. Тэдэнэй дунда Ленинскэ стипендиат Эмма Хургулек, эрхимээр һурадаг эдэбхитэд: А. К. Ондар, А. В. Колчак-оол, К-О. Б. Чула, С. Д. Дарзыг болон бусад тухай хөөрэжэ үгөө. Гадна профессор республикын табан райондо ябажа, һургуули, техникумүүдэй һурагшадтай уулзаа.

Тувын АССР-тэ хараһан үзэһэнөө тэмдэглэл болгоһыень уншагшадай анхаралда дурадханабди.

Уужам даа Эхэ һайхан оромнай

Тува Россин Федерациин автономито республикануудай эгээн лэ залуунь юм. Тэрэ хадаа аха дүү совет арадуудай бүлэдэ дүшэн гурбан жэлэй саана һайн дурааараа ороо һэн.

Монгун — тайгын саһата орьёлнууд, хэбтэһэн моридой шэнжэтэй гүбээнүүдээр бүрхөөгдэһэн Эрзинэй таланууд; шэдхэлиг хүбшэнүүд болон Тоджын аглаг һарьдагууд, харьяа түргэн урасхалта хадын горхонууд, дом уһаар дүүрэн нуурнууд, аглаг үндэрэй сэсэгтэ нуганууд, ааяма халуун зун, шэмэрүүн уларилтай үбэл — эдэ бүгдэ Тува гээшэ. Газар дайдань үрэжэлтэй. Ороохото болон овощой ургамалнуудай ехэ ургаса гарадаг, нуур, голнуудынь тула, хадари, зэбгээр олон, хүбшэнүүдэйнь гүн соо булга, хэрмэн элбэг юм. Эндэ хадын ямаан, гүрөөһэн, хойто зүгэй буга амидардаг.

Тува арад зон эртэ урда сагһаа хойшо мал ажалтай байһан гээшэ. Эндэхи талаа дайдаар хонидой болон бамбагар хөөбэртэй ангорско ямаадай, мүн үхэр болон адуу моридой хара торюун һүрэгүүд бэлшэжэ, үдэжэ ябадаг. Харин тиихэдэ хангил үндэр хада уулын ташалан, боорөөр хитагар эбэртэй һарлагууд, хуурай хохин талаар тэмээнүүд, хүбшэ газарта бугануud үсхэбэрилэгдэдэг.

Газар дайдынь гүн соо ашагта малтамалнууд элбэг, эндэ үни холо сагһаа хойшо дабһа, гөөлтын шулуунуудые удаань алта, шулуу нүүрһэ олзоборилон абадаг. Тувын хадын промышленностиин комбинадууд — В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ «Туваасбест», мүн «Тувакобальт» гэгшэд жэл бүри үйлэдбэриингөө хэмжээе үргэдхэжэ байдаг. Тэдэ газарнуудаар Ак-Довурак хото горнягуудай Хову-Аксы гэжэ ехэ һуурин урган бодоо. Тиихэдэ Чаданай, Каа-хемэй шулуу нүүрһэнэй уурхайнууд нээмэл аргаар ашаглагдана. Барилгын һайн шанартай модон нэлэнхы ехэ хүбшэнүүдһээнь буулгагдана. Ойрын сагта эндэ хүнэй гараар байгуулагдаһан Саяанай далай долгилхо, тэрэнэй эрьедэ манай Эхэ ороной олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд Шэнэ Шагонар гэжэ хото бодхоожо байнхай.

Ленинэй сэсэн хараа бодол бүри революциин урда тээхи Тува тээшэ барилгашад — хүдэлмэришэдые эльгээһэн. Кызыл гэжэ түрүүшын хотые байгуулһан юм. 1918—1922 онуудта Сибириин партизанууд болон улаан армеецүүд аха дүү тува арадые хариин болон нютагай дарлагша ангиһаа, мүн сагаантанай эзэрхэг түримхэйшүүлһээ хамгаалһан байна. Тиин 1921 ондо болоһон революциин ашаар Тувын Арадай Республика тогтоогдожо, коммунистнууд Н. Крюков, С. Беспалов, Я. Чугунов, улаан партизануудай командирнууд П. Щетинкин, А. Кравченко, тува революционернүүд О. Курседи, А.-Т. Чулдум, И. Шагдаржап гэгшэд тэрэнэй хүтэлбэридэ байгаа.

Социалис Тувын байгуулгада гүрэнэй болон партиин элитэ ажал ябуулагша, арадай уран зохёолшо Салчак Тока ехэ хубитаяа оруулһан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ тувынхид совет арадтай хани харилсаандаа үнэн сэхэ байһанаа гэршэлэн харуулаа бэлэй. Тиин Тува эрхим шэлдэг хүбүүд, басагадаа Улаан Армида үдэшөо, хүнһэ хоол, зэр зэбсэг, үбэлэй хубсаһа гэхэ мэтые фронтдо эльгээжэ байгаа.

1944 оной октябриин 11-дэ тува арадай гүйлтые дүүргэлмүнөө индустритай, оньһожоруулагдаһан хүдөө ажахытай республика болонхой. Бухы тосхон һууринуудынь электрижүүлэгдэнхэй, республикын хүн зоной олонхи хубинь телевидени харана, соёлой болоод гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, мүн бусадшье эмхи зургаануud олошоронхой.

Саяанай үндэр шэлэнүүд Тувын дайдые Сибириин область болон хизааргуудһаа халхалан илгахаяа болинхой. Ушарынь хадаа Усинска заһамал дардам тракт-харгы эндэ гаргагданхай. Тиихэдэ Тувын асбестые ороной предприятинуудта абаашаха Ак-Довурак-Абаза гэһэн жэгдэ харгы татагданхай.

Республикын хото городууд болон һуурин тосхонууд ниислэл хотототёо гансашье хадын зүргэ харгынуудаар бэшэ, Енисей мүрэнөөр шуумайһан тэ болгон ССР Союзай бүридэлдэ тэрэниие абаха тухай СССР-эй Верховно Советэй Президиум шиидхэбэри гаргаа һэн.

Анхан сагта нүүдэл ажаһуудалтай малша, ангууша тува улад 1930 он болотор өөһэдын бэшэггүй байһан юм. Харин уһа голой гүргэн суднануудаар холбогдонхой. Үндэр хадын, хүртэшэгүй холын нютагуудта хүн зон, арадай ажахын эд бараан самолёт, вертолёдуудаар хүргэгдэнэ. Кызыл аэропорттоо Москва болон Сибириин томо хотонууд тээшэ үдэр бүри агаарай томо онгосонууд ниидэнэ.

Азиин түб дээрэ оршоһон Тувын ниислэл — Кызыл хото он жэлэй ошохо бүри болбосон түхэлтэй болоно. Эндэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ талмайе хүреэлээд, театрай, мүн захиргааануудай мүнөө үеын гоё һайхан байшангууд ербылдэнэ. Тэрэшэлэн багшанарай институдай байшан, фонтан, сэсэрлиг, бусадшье зүйлнүүд ниислэлэй түбые болбосон түхэлтэй болгонхой.

Совет Тувада республикын дүрбэдэхи хүн бүхэн һурадаг юм. Кызылэй багшанарай институдта, Красноярскын политехническэ институдай филиалда, дунда мэргэжэлэй һуралсалай газарнуудта, техническэ училищинуудта 10,5 мянган хүн һуралсана. Республикын үндэһэн научна хүдэлмэрилэгшэл олошороо, уран зохёол, искусствань амжалтатайгаар хүгжэнэ. Зохёохы ажалтанай эмхи зургаануud олон. Уран зохёолшод С. Тока, С. Сарыкоол, С. Пюрбю, уран зураашад С. Ланза, Р. Аракчаа, композиторнууд А. Чыргал-оол, Р. Кенденбиль, артистнууд В. Оскал-оол, М. Мунзук гэгшэдэй алдар соло республикаһаа холо саагуур мэдэжэ болонхой. «Саяан» гэжэ Тувын гүрэнэй ансамбль бэлиг шадабарияа гансашье совет орон соогоо бэшэ, мүн хилын саагуур ябажа харуулдаг байха, Мүн шулуун дээрэ һиилүүр хэдэг дүрбэн урашуул И. Е. Репинэй нэрэмжэтэ РСФСР-эй Гүрэнэй шанда хүртэһэн юм. Уран зураашадай шэнэ байшанда уран зурагай, гоёон шэмэглэлгын бүтээлнүүдэй выставкэнүүд үнгэргэгдэжэ байдаг. Поэдүүд болон уран зохёолшодой. эрдэмтэд болон публицистнүүдэй бүтээлнүүдые Тувын номой хэблэл гаргажа байдаг юм. Тува зон марксизм-ленинизмын классигуудай, мүн ородой болон дэлхэйн литературын эрхим зохёолнуудые түрэлхи хэлэн дээрээ хужарлан уншадаг гээшэ.

Ажахынгаа болон соёлой байгуулалтада, совет арадуудай аха дүү ёһоной харилсаа холбоо батадхаха хэрэгүүдтэ амжалтануудые туйлаһанайнгаа түлөө Тувын Автономито Совет Социалис Республика Ленинэй, Арадуудай хани барисаанай орденуудаар шагнагданхай.

Ю. ТАРНУЕВ,
ветеринарна эрдэмэй доктор.

Спорт ба Эхэ

ХАЛУДОРОВ ЭРХИМЛЭБЭ

Улаан-Удэ хотын кубогта хүртэхын түлөө эхилһэн нааданд дүүрэбэ. Һүүлшын юһэдэхи уулзалгын болоходо, мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябаһан Эдуард Халудоров Светлана Жеребцоватай наадаа. Эндэ дүршэлтэй шатаршан Халудоров Светланые торгоонгүй шүүжэ, абажа боломоор юһэнһөө юһэн очко абажа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Шатаршад Николай Данилов. Валерий Залкинд хоёр удаадахи һуури эзэлхын түлөө наадаһан байгаа. Эдэ хоёр үнишье тулалдангүй, уулзалгаяа тэнцэлгээр дүүргэжэ, Залкинд 7,5 очкотойгоор хоёрдохи, Данилов, Валерий Гармаев гэгшэд гурбадахи, дүрбэдэхи һууринуудые эзэлбэ. Нааданда гурбадахи һуури эзэлһэн Данилов Улаан-Удэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ.

Эрэшүүлэй дунда үнгэргэгдэһэн нааданда 6,5 очкотой болоһон Светлана Жеребцова нэгэдэхи разрядай норматив дүүргэжэ амжаа.

Улаан-Удэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй наадан эхилбэ. Мүрысөөндэ мастерта 7 кандидат, нэгэдэхи разрядай 5 шатаршан хабаадана. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, городой, районуудай түрүү һуури эзэлхын түлөө нааданда эрхимлэһэн Эдуард Халудоров, Тамир Баиров, Тимур Иванов, Алексей Шагжиев, Виктор Назимов, Анатолий Раднаев, Юрий Лянин, Баир Митыпов болон бусад болоно. Эдэнэрэй дунда түрүүшын наадан үнгэргэгдөө.

Л. ГАРМАЕВА.

НУХЭД ЁҺОНОЙ УУЛЗАЛГА

Шэтэ болон Улаан-Удын залуушуулай суглуулагдамал командануудай хоорондо боксоор нухэд ёһоной хоёр уулзалга эдэ үдэрнүүдтэ Шэтын «Труд» бүлгэмэй спортын байшан соо болобо.

Түрүүшын үдэр нютагаархиднай 9:3 тоотойгоор илажа гараа һэн. Хоёрдохи уулзалгада рингын эзэд 6:5 тоотойгоор шүүбэ.

Буряадай АССР-эй хэдэн боксернууд түсхай шангуудта хүртөө. «Трудовые резервы» бүлгэмэй спортын мастерта кандидат Александр Цыренов мүрысөөнэй эрхим боксер гэжэ тоологдобо. Ринг дээрэ эгээл гоё һайханаар наадаһанайнгаа түлөө Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Юрий Борисов түсхай шанда хүртөө. Хурамхаанһаа ерэһэн Олег Гатапов — илалта туйлаха ехэ хүсэл эрмэлзээлтэй байһанай түлөө, Улаан-Удын 49-дэхи һургуулиин һурагша Олег Таряшиев эрхим һайн арга дүрэтэй байһанай түлөө шанда хүртэбэ.

Эдэ уулзалгануud «Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө июлиин 19-һөө 25 болотор Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэхэ бүхэсоюзна мүрысөөндэ манай республикын бэлигтэй бэрхэ залуу боксернуудай һорилго бэлэдхэлэй шатануудай нэгэниинь болобо гэжэ Буряадай АССР-эй командын тренернүүд тоолоно.

Б. ВАСИЛЬЕВ.

ЗОНЫН НААДАНАЙ УРДА ТЭЭ

ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Арһан бүмбэгэ» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө футболоор республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ нииислэл хотын стадионууд дээрэ үнгэргэгдэбэ.

17 команда наһанай гурбан бүлэгөөр мүрысөө. Эндэ илажа гараһан командануud Томскдо, Эрхүүдэ, Хабаровскда үнгэргэгдэхэ зонын нааданууудта хабаадаха эрхэдэ хүртэһэн байна.

Бага наһанай бүлэгтэ Железнодорожно районой «50 лет Октября» гэжэ хүүгэдэй клуб Закаменск хотын командые 3:1 тоотойгоор илаба.

Дундуур наһанай бүлэгтэ Советскэ районой «Звездочка» Прибайкалиин районой Таловка тосхоной эдир футболистнуудые 7:1 тоотойгоор шүүгээ.

Аха наһанай бүлэгтэ Железнодорожно районой «Буревестник» командын эдир спортсменүүд шалгараһан байха юм.

Б. МИРОМАНОВ.

ХҮН БА байгаалиг

ИЮЛЬ—ЗУНАЙ ДУНДА ҺАРА

Үүрэй хираалжа, гэгээрхэ багта жэргэмэл агаарта дэгдээд, шэнэ үдэрэй мягтаал татана. Уданшьегүй наранай түрүүшын туяагай зүүн хадын оройгоор сасархада, хамаг байгаали нойрһоо һэрижэ, зунай эзлжээтэ үдэр мүндэлнэ. Шүүдэртэ шиигтэһэн сэсэгүүд наран тээшэ толгойгоо ганхуулан үе мүсөө тэниилгэнэ. Дээгүүрнь шаргал зүгынүүд ниидэжэ захална. Хараасгайнууд боргоо-һо, батаганаа намнан, хара годли мэтээр зурас гэлдэнэ. Хурдан далитай байхада һайн ха даа!

Ажалаараа байгаалиие шэмэглэжэ, баяжуулагша хүнүүд эртэлэн бодожо, ажалай үдэр эхилнэ. Һаалишад үнеэдээ һаана. Малшад, хонишод үглөөнэй һэрюундэ хони, малаа бэлшээхэеэ яарана. Удын аяама халуунда мал мүртэй бэлшэдэгүй ха юм. Мүн үхэршье хэдэгэнээрхээд, хүйтэн уһан соо гү, али хадын оройдо тиирэшэдэг.

Наранай шанха дээрэ зогсошоходо, аяама, нохойн ганганама халуун эхилжэ, һоно, батаганаан дүүелдэн олошорно. Үхибүүд горхоной эрьедэ ошоод, уһанда ойможо, наранда бэеэ шарана. Энээнһээ зохид юун биий! Тиигэжэ байхадань, тэнгэриин нэгэ хаяаһаа түглэгэр хара үүлэн гараад, улам үдхэржэ, сахилгаан ялас гээд, тэнгэри бүдэхеэр дуугарна. Тиигэбэшье тооһо дараха, ёһын тэдысэ абар-табар бороохон ороод дүүрэшэнэ. Һүүлээрнь агаар тунгалаг, аятай зохид болоно.

Хабарай уһаар үндалһан шиигтэй газарта үбһэ ногоон, таряан түргэн бултайдаг гээшэ. Манай эндэ хабартаа, зунай эхиндэ аадар бороо оросогүй, һалхитай байдаг ушаһаа газар түргэн гандадаг. Мүнөө жэлдэ апрель, май, июнь һарануудта шиигборогүй байһанһаа боложо, республикымнай бүхы дэбисхэр дээрэ түймэр гарана. Леснигүүдэй зүбшөолгүйгөөр ойдо орохо хоригдонхой.

Июль — зунай дунда һара. Энэ хадаа эгээл дулаан аад, шииг нойтоор элбэг һаранаанаранай улаан толон унтаржа, тэнгэриин нүгөө хаяаһаа боро хэрааан һэмээхэнээр мулхинэ. Ой модон үргэлжэдөө харлан түглыгөөд, һүроотэйгөөр харагдана. Харанхы болохо бүри одо мүшэд олошоржо, онив-аниб гэлдэнэ. Һ э б ш э э һалхин намдаад, агаар һэрюу даажа, сууряатай һоной болоно. Һарьһан эрбээхэйнүүд һүниин агнуурида гаранхай, шара шубуун ойн гүнэзыдэ хаанашьеб, эзбүүсэмээр дуугарна.

Зунай һүни хээрэ таладашье, ой соошье, уһанай эрьедэшье аятай зохид юм. Тойроод хон-жэн, һэрюухэн. Сэсэгногоной, үрэ жэмсэй үнэр анхилна. Гансал бүхэтэр боргоохон һиинаад, хоролхон хазахаяа һанахадаа хашартай. Зунай һүни богони. Зүүн хойноһоо гэгээрэзд, аалихаанаар наран манаржа, дахяод халуун үдэр эхилнэ.

Июль һарын үдэр ута. Агаарынь бүгшэм, халуун. Хүхын донгодохо үсөөрнэ. Ойн шубуухайнууд аалихаанаар дуулалдана. Таряалан соо бүдэнэүүд бүбэнэлдэжэ, үбһэ ногоон соо таршаанууд олоороо һүрэлдэнэ.

Зунай тэн. Сэсэгтэ нугын үбһэ ногоон бэеэ хүсөө. «Үбһэ сабшаха һара» гэжэ урдань буряад зон хэлсэдэг байһан. Тэрэнь—июль һара. Үбһэ ногооной эгээл шэмэтэй байһан дээрэ сабшаха хэрэгтэй. Хожомдожо сабшаа хадаш, шэмэ багатай, шэрүүн үбһэн абтахал.

Хүдөөгэй ажалшад хаһа саг соонь һайхан ехэ үбһэ абахаяа яаралтай хүдэлнэ. Энэ хүдэлмэридэ һурагшад зунайнгаа амаралтын үедэ түрэл ажахыдаа ехэ туһа хүргэдэг. Сабшалан дээрэ тракторай хажуурнуудай таршаганаан таһарнагүй...

Үбһэ ногоон дээрэ мүнгэн шүүдэр сэлсылдэнэ. Голой нугада сайбар манан тунаад байһанаа, наранай гарахалаар дэгдэнэ. Һэрюун тунгалаг. Боргооһо, батаганааншье хомор. Үглөөгүүр эртэ шүүдэртэйдэ гар хажуураар сабшахада урматай, даасатайшье ха юм.

Июль һарын эхээр бүхы зэрлиг ангуудай нооһон хүсэд гуужажа дүүрэдэг. Тэдэнэр үбэлэйнгөө нэмэргэнүүдые тайлаад, оршон т о й р о н х и байгаалидаа ехэ тааруу үнгэ зүһэтэй хүнгэхэн, һэрюухэн «тэрлигүүдые» хэдэрэнхэй.

Зун—ойн багашуулай үе юм. Уурхайһаа шубуудай дальбараануud ниидэн гаража, ангуудай зулзагад боргожоно. Эдэнэй дунда эгээ томонь баабгайн гүлгэд болоно. Тэдэ бүри үбэл байхада, февраль һарада эшээн соо түрөө. Мүнөө тэдэнэр эхынгээ хойноһоо дууламгайгаар дахана. Үгэ дуулаагүй, тоомгүй нэгэниинь эхэһээ һайн альган таратта хүртэдэг. Үнэгэнэй гүлгэд нүхэнэйнгөө амһарай захаар нааданад. Хэрмэнэй хүбүүд модоной оройгоор түрүүшынгээ һүрэлгэнүүдые хэжэ туршана.

Баабгайн ороон түлэг дундаа. Эмэ баабгайе хэдэн эрэ шара шаахайнууд дахана. Тэдэнэр эмээ буляалдажа, өөһэд хоорондоо ехээр наншалдадаг. Энэ үедэ баахалдайнуud айхабтар сухалтайнуud юм. Тэдэнэртэ дүтэлхэ, буудаха гээшэ тон аюултай. Ороокой баабгай хүндэ добтолдог гэжэ мэдэхэ шухала.

Гүрөөһэнэй инзагануud, бугын болон хандагайн тугалнуud һүн тэжээлтэй гадна, эхээд дахаад, зөөлэн ногоо зулгаажа, хооллодог болонхой.

Хүдүү, хура, ө һойрнуудай дальбараануud эхэнүүдээ дахажа ниидэдэг. Нугаһад, галуунууд дальбараануудтаяа хамта нуурай тэгэндэ суглараад, тамаржа, шунгажа саа үнгэргэнэ. Августын эхээр уһанай шубуудай дальбараануud даляа хүсэжэ, бүлтадаа ниидэдэг болоно.

Жэмэс түүлгын үедэ үглөөнһөө үдэшэ болотор хүнүүдэй дуугаралдаха, ооглолдохо абяан ой соо таһарнагүй. Ой соо ябахадаа ехээр шүүяха, зэрлиг шубуудые, ангуудые айлгажа, үргээхэ огто хэрэгүй. Ногооной өөрто хороод хэбтэнэн шубуунай дальбараа, шандаганай хүбүү, гүрөөһэнэй инзага гартаа абаһанай үлүү. Зарим хүнүүд эндүүржэ, үншэрһэн зулаага, дальбараануудые олобобди гэжэ һанаад, тэдэнние гэртээ абаад ябашадаг. Энэ ехэ алдуу гээшэ. Ехэнхи ушарта иимэ бага амитадые эхэһээнь таһалхада, үлбэртэжэ үхэдэг. Үнэндөө хоргодуулһан үхибүүдтээ эхэ, эсэгэнэрынь үдэрэй нэгэ ерэжэ, ундалуулдаг, эдээлүүлдэг ха юм. Зулзагадыень тэбэреэд ябахыетнай, тэдэнэр хажууһаатнай набша намаагай дунда бэеэ халхалаад гэтэжэ, хаража байгаа ёһотой.

Ангуушад намар-үбэлэйнгөө олзоборилгын хаһада түхеэрнэ. Байрлаха гэрнүүдээ заһана, шэнээр барина. Харгы, зүргэнүүдые заһана. Занга, хабааануудые һэльбэнэ. Егерьнүүд, охотоведүүд алирһа, жэмэсэй, хушын намарай ургаса баримталхаяа, шалгахаяа хүбшэдэ гаранхай. Ондатра олоор баридаг районуудта уһанай сөөрэмүүдэй эрьедэ биотехническэ ажал ябуулганууд хэгдэнэ.

М. ГЫЛЫКОВ,
биолог-охотовед.

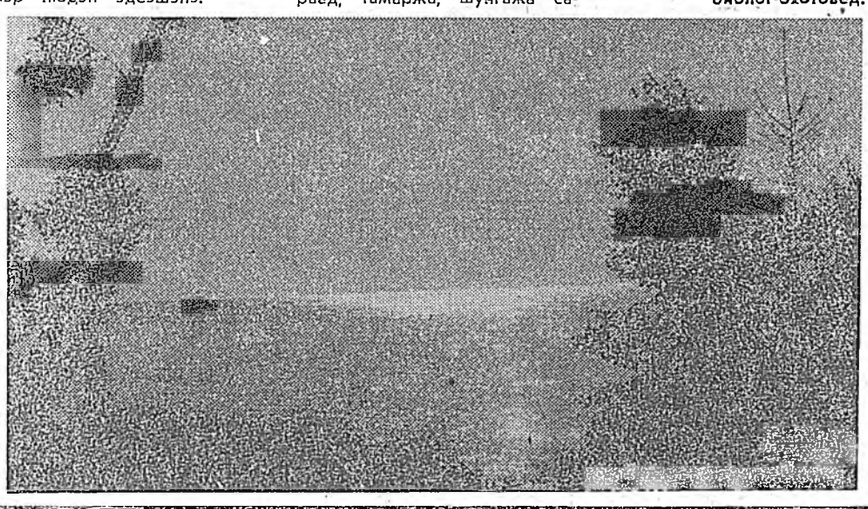

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Тэжээл бэлэдхэлгын хаһа» — түрүү бэшэг. «Хараа шэглэлнай: хурдадхалга ба демократи хүгжөөлгэ» — РСФСР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Советэй табадахи сессиин тоосоон. «Б у р я а д а й АССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ».

Хоёрдохи хуудаһанда. «Болбосоролой шалгалта» — Ан. Климовэй статья. Машина бүтээлгын барилгануud дээрэ. «Түүсэблэгдэһэн хүндэ байдал» —В. Звержевичэй статья. Агропромышленна комплекс: сүциальна асуудал. «Харгын хажуу тээ» — С. Спиридоновой статья. Анхарагты: шэнэ зүйл. «Уран гартан бүтээгээ» —К. Судановай мэдээсэл. Үбэлдэ бэлдэлгэ. «Шэндхэн хубилгалгада үшөө сроогүй»,— С. Андрусенкын статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Өөрынгоо гараар эди шэди хэнэ» — Ан. Климовэй статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Спортын һонин. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

Сагай экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00—Үглөөнэй зарядка. Мультфильм. Хүгжэм. 8.30—Время. 9.15—«Почему они не попросили Эванс?»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 11.25—«Ан амитадай аймагта». 12.25—Шэнэ һонин (12.35 хүрэтэр). 17.00—Шэнэ һонин. 17.10—«Арадай уран бэлигт». **Улаан-Удэ.** 17.55—Байгал. **Москва.** 18.20—Философёор хөөрэлдөөнүүд. «КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленум. Шэнэдхэн хубилгалгын теори ба бодото байдал». 19.00—«Дэлхэй ба залуушуул». 19.35 — Мультфильм. 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — Л. Бетховен. «Кориплан» — увертюрэ. 20.10—КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумдэ хабаадагшадай уулзалга. 21.00 — «Почему они не попросили Эванс?»—3 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи с е р и. 22.00—Время. 22.35—Социалис Ажалай Герой, СССР-эй арадай артист Е. Лебедевэй үдэшэдэ уринабди. 23.35 — Литвын ССР-эй Гүрэнэй Каунаста и хосой концерт. 00.15—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—«Лунный вальс»—фильм-концерт. 10.00 —Эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 10.50—Горьковско комсомолой шангай лауреат, СССР-эй МВД-гэй УВВ-гэй оркестр наадаха. 11.20—«Я тебя ненавижу» — уран һайханай фильм. 12.35—Мультфильмнүүд. 13.05 —«Ухибүүдтэ—фильм». «Рассказы о Кешке и его друзьях». 3-дахи сери. 14.25—Немец хэлэн. 14.55—«Шатарай һургуули». 15.25—Шэнэ һонин. 15.35 —Чечено-Ингушай телевидениин программа. 17.55 — Алжирай телевидениин программа. **Улаан-Удэ.** 18.20 — «Рябинушка» гэжэ хүүгэдэй саадай хүмүүжэмэлнүүдэй концерт. 18.45—Баримтата фильм. 19.05—«Эрхэтэн ба хуули». 19.55—Киногоор аяншалгын альманах. 20.10—Прибайкалиин районой «Ильинкинский» совхозой Покровско МТФ-гэй коллективэй ажабайдал тухай. 20.45—Соносхолнууд. 21.15—«Хүгжэмтэ киоск». 21.50 — Баримтата фильм. 22.00 — Время. 22.35—Эстрадна дамжуулга.

Сагай улариг

Мүнөөдэр республика доторнай бүрхэгшэг байха. Зарим нютагуудта аадарлаха, саг зуура бороо орохо. Баруун-хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадар 17—22, бусад нютагуудта 22—27 градус дулаан болохо.

Улаан-Удэдэ бороо орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 25—27 градус дулаан болохо.

Июлиин 9—10-най үдэрнүүдтэ бороо орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 9—14, үдэртөө 24—29 градус дулаан байха. Хойто районуудта һүниндөө 4—9, үдэртөө 19—24 градус дулаан болохо гэжэ Улаан-Удын метеостанци мэдээсэнэ.

МАШИНА ХУЛУУЖА УНААД...

Республикымнай районуудта, мүн хото городуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонуудта хабарзунай үедэ үмсын, мүн гүрэнэй гаражнууд соо һоо, предприятинуудай, магазинуудай хажууһаа, саг зуура автотранспрот табидаг газарнуудһаа автомашина, мотоцикл хулгайлжа, хулуужа унаха ушар үзэгдэнэ. Автомобиль, мотоцикл хулуужа унаһан хүнүүд оршон тойрон хүнүүдые гай тодхорто оруулжа магад. Ехэнхидээ архи уужа һогтоһон хүнүүд иимэ хулгай хэжэ, харгын-транспортна аюул ушаруулдаг.

Иимэ хулгай эгээл түрүүн жолоошоной өөрынгөө гу, али гүрэнэй транспортда ханамжагүйгөөр хандаһанһаа болоно. Тэдэнэр унажа ябаһан транспортаа харууһагүйгөөр, үүдыень суургадангүй, түлхюурыень абангүй гу, али двигателииень болюулангүй орхёод ошоно. «Жолоошон болгоомжолһон бухы хэмжээнүүдые абаһанайнгаа удаа, транспорт һууриһаа өөрөө хүдэлхэгүй. хулуужа унажа шадахагүй гэжэ бата найдахадаал, өөрынгөө һуури орхёод ошохо ёһотой» гэжэ харгын дурим соо аржыса бэшэгдэнхэй. Гэхэтэй хамта, энэ юрын эрилтэ заримнууд жолоошод дүүргэдэггүй. Жэшээлхэдэ, А. Г. Зинченко худалдаа наймаанай дэлгүүр ерэхдээ, «Восход ЗМ» мотоциклаа харууһагүйгөөр орхёо Урдандаа сүүдлүүлһэн Константинов гэжэ хүн һамбаашалжа, мотоциклыень хулуужа унаад, хэрэгтэй частьнуудыень абаад, худалдаха гэжэ байһаар милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ бариргдаа. Тиихэдэ Главбурятстройн жолоошон А. И. Вторушинай хүдэлжэ байһан двигательтэй машинаяа орхёод ошоходонь, Максимов Авдеев хоёр тэрэниие хулуужа унахадаа баригдажа, хэһээгдэбэ. Максимов 2 жэлээр, Авдеев 3 жэлээр сүлөөгөө хаһагдаа. Жолоошон Г. И. Жарниковай военкомадай дэргэдэ нээлгэтэй кабинатай машинаяа саг зуура орхин гэһээнь хулгайшад һамбаашалжа үрдинэн байха юм.

Хүнэй машина гу, али мотоциклаар сэнгэхэ дуратайшуул хэзээ нэгэтэ тудалдажа, РСФСР-эй Уголовно кодексын тусхай статьягай удха шанарые ойлгожо, өөр дээрээ үзэхэ баатай болодог. Автомототранспорт хулуужа унаха гэшэмнай юрын наадан бэшэ, хүн зоной ами наһанда аюул һүйдхэһэн ябадал гээшэ. РСФСР-эй Уголовно кодексын 212-дохи статьягай ёһоор, хулгайлха зорилгоүйгөөр, нүрангүй автомашина унаһан хүнүүд нэгэ жэлээр сүлөөгөө хаһагдадаг гү, али заһан заларуулгын хүдэлмэридэ хабаадуулагдадаг, үгышье һаа. 100 түхэриг яла түлэдэг юм. Бүлэг хүнүүдээр урид хэлсээд гү, али хүсөөрөө, мүн айлгаад хүнэй машина хоёрдохиёо хулуужа унаһан хүн 3 жэл хүрэтэр сүлөөгөө хаһагдадаг, үгышье һаа, 2 жэлэй туршада заһаруулгын хүдэлмэридэ эльгээгдэнэ.

Үмсын автомобиль гу, али мотоцикл хулуужан хүнүүд 144-дэхи статьягай ёһоор хэһээгдэдэг юм. Түрүүшыңхиеэ иимэ харата ябуулга хэбэл, 2 жэлэй туршада эрхэеэ хаһагдана, үгышье һаа, энэл хугасаа соо заһан заларуулгын хүдэлмэридэ эльгээгдэхэ ёһотой.

Бүлэг хүнүүдээр хэлсэжэ гү, али машинын эзэниие ехэ хохидолдо оруулан, хоёрдохёо хулгай хэһэн хүн 5 жэлээр эрхэеэ хаһагдажа, зөөриеэ гүрэндэ баалалтаар тушаадаг. Статьягай нүгөөдэ пунктын ёһоор, жэлһээ хоёр жэл хүрэтэр заһан заларуулгын хүдэлмэридэ эльгээгдэжэ, мүн лэ зөөриеэ гүрэндэ тушаадаг.

Харин гүрэнэй автомобиль хулуугшад 89-дэхи статьягай дүримөөр 3 жэл хүрэтэр сүлөөгөө хаһагдадаг гү, али 1—2 жэлэй туршада заһан заларуулгын хүдэлмэридэ хабаадуулагдадаг, үгышье һаа, 100—500 түхэриг хүрэтэр яла түлэдэг. Бүлэг хүнүүдтэй уридшалан хэлсэжэ, энэ ябадалаа дахин дабтаһан хүн 6 жэл хүрэтэр сүлөөгөө хаһагдана. Үгы һаа, 1—2 жэлэй туршада заһан заларуулгын хүдэлмэридэ эльгээгдэдэг юм. Гүрэндэ хохидол асарһан байгаа һаа, зөөриеэ тушаадаг.

Хаалгатай, хадагалаатай транспорт хулгайлагшад 3 жэлһээ 8 жэл хүрэтэр эрхэеэ хаһагдажа, хэн нэгэндэ хохидол асарһан һаа, баалалтаар зөөриеэ гүрэндэ тушааха ёһотой. РСФСР-эй Уголовно кодексын статьянуудые мэдэхэгүйбди гэжэ шалтаг барилһан хүнүүдтэ хэһээлтэ огто зөөлэрүүлэгдэхэ ёһогүй. Тиимэһээ автомототранспорт хулуужа унаха гэшэ, «үхибүүнэй наадан» мэтээр хэншье тоолохо ёһогүй. Энэмнай баһал Хуули эбдэһэн ябадал болоно гээшэ.

Л. МОДОГОРОВА,
ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08 зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64 36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61. выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Закаменск—34-33, п. Кырен—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина 1. Н-00570. Заказ № 156. Индекс 0460